

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra školní a sociální pedagogiky

MOŽNOSTI VYUŽITÍ VOLNOČASOVÝCH AKTIVIT DĚTÍ
ZÁKLADNÍCH ŠKOL Z MĚSTA A VENKOVA

POSSIBILITIES OF USAGE OF LEISURE ACTIVITIES OF PRIMARY SCHOOL
CHILDREN FROM TOWNS AND VILLAGES

Bakalářská práce

HELENA ŠPATENKOVÁ

Vychovatelství

Kombinované studium

Vedoucí práce: PhDr. Daniela Nováková

PRAHA 2010

Poděkování

Děkuji paní PhDr. Daniele Novákové za vedení bakalářské práce a za velmi cenné rady při jejím zpracování.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně pod vedením PhDr. Daniely Novákové.

V práci jsem použila informační zdroje uvedené v seznamu.

V Holicích dne 7. 6. 2010

Anotace v českém jazyce

Tato bakalářská práce se zabývá žáky základních škol z města a venkova a možnostmi, v jakém prostředí, jakými aktivitami a s jakými lidmi mohou trávit svůj volný čas. Zajímalo mě jejich názor na pojem volný čas a rozdíly mezi městskými a venkovskými dětmi ve způsobu využití volného času.

Klíčová slova

volný čas, pedagogika volného času, výchova, volnočasové aktivity, volnočasová zařízení, město, vesnice

Annotation in English

This thesis deals with pupils of primary schools from towns and villages and the possibilities in which environment and in which activities and what people these pupils can spend their leisure time. I was interested in their views on the concept of leisure and the differences between children from towns and from villages in the way of their leisure.

Key words

leisure time, pedagogy of leisure, education, leisure activities, leisure facilities, town, village

Souhlasím s půjčováním bakalářské práce v rámci knihovních služeb.

Obsah

Úvod.....	7
1 Volný čas	8
1.1 Vymezení pojmu volný čas.....	8
1.2 Funkce volného času.....	9
1.3 Výchova a volný čas – pedagogika volného času.....	10
1.3.1 Cíle, podmínky a prostředky výchovy ve volném čase	10
1.3.2 Požadavky na výchovu ve volném čase.....	12
1.4 Volný čas dětí a mládeže	14
1.5 Volný čas a současnost	15
1.6 Volný čas a životní styl.....	16
1.7 Vztah, obsah a prostředí výchovy ve volném čase	17
2 Účastníci volnočasových aktivit	18
2.1 Rodina.....	18
2.2 Vrstevnická skupina.....	18
2.3 Pedagog.....	19
3 Aktivita ve volném čase	19
3.1 Odpočinkové činnosti	19
3.2 Rekreační činnosti.....	19
3.3 Veřejně prospěšné činnosti	20
3.4 Zájmové činnosti.....	20
3.5 Rozvoj volnočasových aktivit.....	23
4 Prostor pro volný čas	24
4.1 Město x venkov.....	24
4.2 Zařízení pro výchovu ve volném čase	25
4.2.1 Školní družiny, školní kluby.....	25
4.2.2 Střediska volného času.....	26
4.2.3 Dětský domov	27
4.2.4 Domov mládeže	27
4.2.5 Základní umělecká škola	27
4.2.6 Organizovaná sdružení	28

4.3 Další prostory.....	28
4.3.1 Hřiště.....	28
4.3.2 Zábavné parky.....	28
4.3.3 Lanová centra.....	29
4.3.4 Koupaliště, bazény.....	29
5 Výzkumné šetření	30
5.1 Metoda šetření.....	30
5.2 Cíl šetření.....	30
5.3 Hypotézy	30
5.4 Charakteristika škol	30
5.5 Postup šetření.....	31
5.6 Vyhodnocení dotazníku	32
5.7 Vyhodnocení hypotéz	54
6 Závěr	56
Použitá literatura	57
Přílohy – dotazník.....	58

Úvod

Ve své bakalářské práci se budu zabývat volnočasovými aktivitami dětí ze základních škol a možnostmi, kde je mohou realizovat, neboť jako vychovatelka školní družiny pracující s dětmi a jejich volným časem, je toto téma pro mě velice zajímavé a doufám, že bude přínosem pro mou budoucí pedagogickou činnost. Cílem práce je dotazníkovou metodou zjistit, jak žáci základních škol nahlíží na volný čas a co pro ně znamená, kde, jak a s kým ho využívají, zda mají nějaké zájmy či aktivity, kterými svůj volný čas naplňují. Jakou roli hraje v jejich volném čase rodina, vrstevnická skupina. Také mě zajímá, zda se setkali s některými méně tradičními aktivitami a měli příležitost je vyzkoušet nebo by některé z nich vyzkoušet chtěli.

Teoretická část bude v první kapitole pojednávat o vymezení pojmu volný čas a pedagogika volného času. Další kapitoly se budou zabývat lidmi, s kterými děti svůj volný čas tráví, samotnými aktivitami volného času a prostředím, kde lze volnočasové aktivity provozovat.

V praktické části bude cílem porovnání hypotéz s praxí.

V současnosti mají děti velké množství volného času, který podle mého názoru tráví sledováním televize, hraním počítačových her.

Ovšem v současnosti se vyskytuje i široká nabídka zájmových aktivit, předpokládám tedy, že většina dětí se ve svém volném čase věnuje svým individuálním zájmům.

Též předpokládám, že děti svůj volný čas rády tráví se svými kamarády.

Pro výzkumné šetření jsem zvolila metodu dotazníku, jeho návratnost byla stoprocentní, neboť ho žáci vyplňovali během vyučovací hodiny, při zpracování praktické části jsem se neshledala s žádnými problémy.

„Volný čas je nejdůležitější součást našeho života.“

Denis Diderot

1 Volný čas

1.1 Vymezení pojmu volný čas

Pojem volný čas může v každém z nás vyvolat rozdílnou představu, jak se říká sto lidí – sto názorů. Pro někoho to znamená čas strávený s rodinou, přáteli, pro jiného to je chvíle, kterou rád tráví o samotě. Ale i samotné činnosti jsou různorodé, od aktivního sportování, přes četbu až k odpočinku a nic nedělání.

Volný čas je vlastně opakem povinností, práce a s ní související časové ztráty.

„Je to doba, kdy si své činnosti můžeme svobodně vybrat, děláme je dobrovolně a rádi, přinášejí nám pocit uspokojení a uvolnění.“ (Pávková a kol., 2008, s. 13)

V pedagogickém slovníku je volný čas formulován takto: „Čas, s kterým člověk může nakládat podle svého uvážení a na základě svých zájmů. Volný čas je doba, která zůstane z 24 hodin po odečtení času věnovaného práci, péči o rodinu a domácnost, péči o vlastní fyzické potřeby (včetně spánku).“ (Průcha, Walterová, Mareš, 1995, s. 255)

Volný čas lze také chápat v negativním pojetí jako čas, který nám zbude po vykonání všech povinností, nebo v pozitivním smyslu, kdy si jedinec může volnočasovou aktivitu vybrat sám. (Hájek, Hofbauer, Pávková, 2008)

Do volného času se řadí:

- zábava
- zájmové činnosti
- zájmové vzdělávání
- rekreace
- odpočinek
- dobrovolná společensky prospěšná činnost
- časové ztráty spojené s volným časem

Do volného času nepatří:

- vyučování

- povinnosti spojené s vyučováním, domácími pracemi, chodem rodiny
- biologické potřeby (spánek, jídlo,...)
- sebeobsluha
- péče o zevnějšek a osobní věci
- časové ztráty spojené s výše uvedenými body

I přes výše uvedené rozdělení je možné, že se někdy práce stane zájmem, koníčkem. Takovým příkladem může být práce na zahradě nebo příprava jídla a jeho následná konzumace či ruční práce. (Pávková a kol., 2008)

Hofbauer tento čas, který je na hranici mezi zábavou a prací, označuje za čas **polovolný**. Tyto aktivity nám přináší radost, ale také užitek. (Hájek, Hofbauer, Pávková, 2008)

1.2 Funkce volného času

Volný čas je pro každého člověka velice důležitou součástí života. Má své funkce. Podle Rogera Sue (in Hofbauer) to je funkce **psychosociologická**, tím má na mysli odpočinek a zábavu, funkce **sociální**, která se zabývá socializací¹, potřebou vlastního uznání i uznání druhých, funkce **terapeutická**, jež souvisí se zdravým životním stylem, prevencí chorob a zdravím člověka vůbec a funkce **ekonomická**, jež je docenována až v posledních letech, dříve byl volný čas považován za čas promarněný a neužitečný, v posledních letech stoupá na významu, neboť odpočínutý člověk podá lepší výkony v zaměstnání a v neposlední řadě lidé za aktivity ve volném čase platí.

Funkcemi volného času se zabýval také polský sociolog Alexandr Kamiński (in Hofbauer), který je rozdělil do tří složek, a to na **zábavu, odpočinek a aktivity, které podporují rozvoj osobnosti**.

Horst W. Opaschowski, německý pedagog volného času, považuje za základní funkce **rekreaci** (odpočinek, uvolnění), **kompensaci** jako odstranění zklamání z neúspěchu, **výchovu a další vzdělávání** sociálním učením, učením ve svobodě, **kontemplaci**, což je rozjímání, uvažování, hledání smyslu života, **komunikaci**, kam patří sociální

¹ Socializace = proces začleňování jedince do společnosti. „Celoživotní proces, v jehož průběhu si jedinec osvojuje specificky lidské formy chování a jednání, jazyk, poznatky, hodnoty, kulturu a začleňuje se tak do společnosti.“ (Průcha, Walterová, Mareš, 1995, s. 202)

kontakty, **participaci**, kde se jedinec podílí na vývoji společnosti, **integraci** jako stabilizaci života rodiny a vrůstání do společnosti a **enkulturaci**, což znamená kulturní rozvoj sebe samého. (Hofbauer, 2004)

„Existuje tisíce způsobů, jak zabít čas, ale žádný, jak ho vzkřísit.“

Albert Einstein

1.3 Výchova a volný čas – pedagogika volného času

Výchovou ve volném čase, někdy též nazývanou výchovou mimo vyučování se zabývá vědní obor pedagogika volného času. Jedná se o poměrně mladou vědu, která nabývala na významu asi od 2. poloviny 20. století.

Za specifické funkce výchovy ve volném čase lze považovat funkci výchovně-vzdělávací, zdravotní, sociální a preventivní. Mezi hlavní znaky výchovy ve volném čase patří **cílevědomost** a **záměrnost**. (Hájek, Hofbauer, Pávková, 2008)

Pojmy výchova, volný čas a souvislost mezi nimi se dají prezentovat třemi způsoby. Jedním z nich je **výchova ve volném čase**, do této složky patří veškeré pedagogické působení, které nezahrnuje pracovní či školní povinnosti, ani biologické potřeby. **Výchova volným časem** je výchova samotnými aktivitami volného času a **výchova k volnému času** znamená vést žáky k efektivnímu využití volného času. (Hofbauer, 2004)

Je tedy zřejmé, že jsou mezi výše uvedenými způsoby chápání pojmů výchova a volný čas rozdíly, nejlépe je lze vyjádřit těmito větami. „Tyto tři druhy vyjádření vztahu mezi výchovným procesem a volným časem se tedy liší podle toho, zda zdůrazňujeme výchovné cíle, podmínky výchovy nebo prostředky výchovy. Využívání volného času je cílem, podmínkou i prostředkem současně.“ (Hájek, Hofbauer, Pávková, 2008, s. 67)

1.3.1 Cíle, podmínky a prostředky výchovy ve volném čase

Pro výchovu ve volném čase je důležité si stanovit cíle, které budou přiměřené věkovým a individuálním zvláštnostem účastníků činnosti, zvolit si vhodné prostředky, postupy, kterými lze cílů dosáhnout.

Cíle

Za obecné cíle výchovy ve volném čase lze považovat vedení žáků ke vhodnému využívání volného času, umění s ním zacházet. Z obecných cílů vychází cíle dílčí, které jsou konkrétnější. K dosahování konkrétních cílů – úkolů mohou sloužit projekty. (Hájek, Hofbauer, Pávková, 2008)

„Cílem výchovy se rozumí ideální představa změn vychovávaného člověka, předpokládaných výsledků, jichž má být ve výchově dosaženo.“ (Vorlíček, 2000, s. 46)

Důležité je, aby si pedagog, který chce dosahovat ve výchově určitých cílů, uvědomoval jejich smysl a dovedl také zhodnotit, zda bylo cílů dosaženo.

Podmínky

Podmínky výchovy ve volném čase lze rozdělit na podmínky vnitřní a podmínky vnější. Mezi vnitřní podmínky patří již zmiňované věkové a individuální zvláštnosti jedince, pedagog má za úkol tyto zvláštnosti respektovat a zacházet s nimi tak, aby rozvíjel další zájmy a schopnosti žáků, porozuměl jejich potřebám. Mezi vnější podmínky patří hlavně prostory a materiální vybavení, dále působení jednotlivců ve skupině a sociálních skupin mezi sebou. (Hájek, Hofbauer, Pávková, 2008)

Prostředky

Mezi prostředky výchovy patří její **činitelé**, kam se řadí rodina, škola a další instituce, které jedinec navštěvuje, **obsah výchovy**, jež vychází z cílů určitého druhu zařízení a z potřeb jedince, jež do zařízení dochází. Soubory prostředků, které slouží k dosahování výchovných cílů, jsou **metody** a **formy**. Mezi metody lze zahrnout metody slovní (rozhovor), metody názorné (pozorování) a zvláště pro činnosti ve volném čase jsou důležité metody praktických činností, které povzbuzují aktivitu svěřenců. Mezi formy výchovy patří vycházky, hry, soutěže, zájmové kroužky a jiné. Mezi hlavní prostředky výchovy patří také prostory pro činnost a jeho materiální vybavení, jedná se o **prostředky materiální**, jež musí splňovat určité požadavky, hlavně estetické, hygienické a pedagogicko-psychologické. (Hájek, Hofbauer, Pávková, 2008)

1.3.2 Požadavky na výchovu ve volném čase

Ve výchovném působení se rozlišují požadavky podle různé míry obecnosti na **principy** a **pedagogické zásady**. Principy jsou obecnější požadavky na výchovu, a oproti tomu pedagogické zásady jsou požadavky, které mají konkrétnější charakter. Principy i pedagogické zásady jsou požadavky pro celou oblast výchovy, pro výchovu ve volném čase jsou stanoveny **specifické požadavky**. (Hájek, Hofbauer, Pávková, 2008)

Principy

- Požadavek demokratičnosti – zaručuje všem účastníkům činnosti stejná práva.
- Požadavek humanity – zdůrazňuje lidskost, kladné mezilidské vztahy a rozvoj osobnosti v procesu celoživotního vzdělávání.
- Požadavek vědeckosti – výchovné postupy se opírají o výsledky vědeckého bádání, nejen o osobní zkušenosti, vyžaduje, aby se pedagog neustále vzdělával samostudiem, v programech pro celoživotní vzdělávání.
- Požadavek spojení teorie s praxí – získané teoretické poznatky je nutno umět aplikovat do praxe, do běžného života.

Pedagogické zásady

- Zásada názornosti – založena na smyslovém poznávání.
- Zásada soustavnosti – pedagogové spolu s rodiči by měli tvořit jednotný systém ve výchově i vzdělávání, výchova a vzdělávání by na sebe měla navazovat.
- Zásada cílevědomosti – stanovení cílů, jichž chce pedagog dosáhnout, důležitou součástí je i zhodnocení, zda byly cíle splněny.
- Zásada přiměřenosti – cíle, metody, formy a obsah práce musí odpovídat věkovým a individuálním zvláštnostem účastníka aktivity.
- Zásada trvalosti – klade důraz na to, aby žáci již naučené dovednosti, vědomosti, vlastnosti a návyky, které během výchovně-vzdělávacího procesu získali, si stále utvrzovali a nezapomněli je.
- Zásada aktivity (aktivnosti) – jedinec napomáhá vlastní snahou, aktivitou během činnosti k žádoucím změnám v osobnosti.
- Zásada vyzvedávání kladných rysů osobnosti – vychází z kladné motivace, měla by převažovat odměna, pochvala před trestem.

Specifické požadavky na výchovu ve volném čase

- Požadavek pedagogického ovlivňování volného času – znamená vést žáky ke vhodnému využívání volného času, nabídnout jim volnočasové aktivity, motivovat je k činnosti, vybrat vhodné prostředí pro činnost. Toto vedení musí být nenásilné a citlivé.
- Požadavek dobrovolnosti – účast na aktivitě by měla být dobrovolná i přes to, že pedagog tyto aktivity připravuje, k tomu je potřeba znát vychovávané a vycházet z jejich potřeb, umět je motivovat.
- Požadavek jednoty a specifičnosti - výchova ve volném čase a vyučování mají za úkol plnit společný výchovný cíl, jímž je harmonický rozvoj osobnosti, k tomu je nutná spolupráce pedagogů.
- Požadavek pestrosti a přitažlivosti – důležité je střídání činností, metod a forem výchovy, činnosti ve volném čase by měly kompenzovat činnosti ve vyučování, v první řadě je cílem odstranit únavu a znovuoobnovit duševní i fyzické síly.
- Požadavek zajímavosti a zájmovosti – klade důraz na smysl zájmových činností, které musí být různorodé, odpovídat věku a zájmu jedince.
- Požadavek aktivity – základem je participace, což znamená podílení se účastníka volnočasové aktivity na jejím plánování, přípravě, realizaci a hodnocení.
- Požadavek citlivosti a citovosti – bere v úvahu citovou stránku jedince, činnosti by měly vyvolávat pozitivní emocionální prožitky.
- Požadavek seberealizace – zásadou je prožít úspěch, který je podstatou pro zdravý duševní vývoj jedince, díky volnočasovým činnostem a její skladbě může každý žák uplatnit své nadání, schopnosti a dovednosti a být tak úspěšný alespoň v nějaké oblasti.
- Požadavek orientace na sociální kontakt – vyžaduje, aby každý jedinec měl své místo ve skupině, někam patřil, trávil volný čas s přáteli.
- Požadavek efektivity – snaha využít čas, peníze, prostory a lidi tak, aby byly ku prospěchu hlavně dětem. „Požadavek efektivity vyžaduje, aby se dosahovalo správných cílů správnými (přiměřenými) prostředky, racionálně, hospodárně.“ (Hájek, Hofbauer, Pávková, 2008, s. 78)
- Požadavek kvality a evaluace – jedná se o zhodnocení stanovených cílů.

„Není málo času, který máme, ale mnoho času, který nevyužijeme.“

Lucius Annaeus Seneca

1.4 Volný čas dětí a mládeže

Podle Úmluvy o právech dítěte² je jedinec do 18 let označován za dítě a za mládež jedinci mezi 18 až 26 rokem života.

Podle Pávkové a kol. mají děti relativně hodně volného času a společnost by měla mít rozhodně zájem o to, jak děti svůj volný čas tráví.

Je nezbytné, aby volný čas dětí a mládeže byl pedagogicky ovlivňován, neboť mladí nemají ještě příliš mnoho zkušeností, aby se dobře orientovali v nabízených zájmových činnostech. „Míra ovlivňování volného času závisí na věku dětí, jejich mentální i sociální vyspělosti i na charakteru rodinné výchovy“ (Pávková a kol., 2008, s. 14)

Podle Čápa jsou u dětí a mládeže zrovna tak velké rozdíly v množství volného času jako u dospělých. (Čáp, 1997)

Většina dětí má mnohem více volného času než dospělý, ten se postupně s přibývajícím věkem a přibývajícími povinnostmi snižuje, ovšem neznamená to, že čím je člověk starší, tím má méně volného času. Zrovna tak jako jsou dospělí, kteří volný čas mají, existují děti, jež volného času nemají příliš z různých příčin. Takovým důvodem nedostatku volného času dítěte může být přetěžování ze strany rodičů, kteří chtějí, aby jejich dítě bylo všestranné, a přihlásí ho do všech možných kroužků, aniž by dítě o ně jevilo zájem. Další skupinou jsou děti, které se věnují sportu na vrcholové úrovni nebo děti, jež jsou zapojovány často do práce (hlídání mladších sourozenců, domácí práce). Nemalou část tvoří skupina dětí, které mají problém ve škole, zpravidla trpí nějakou poruchou učení (dyskalkulie, dyslexie, dysgrafie,...) a pokud chtějí dosáhnout lepších výsledků, musí se na výuku svědomitě a pravidelně připravovat, což jim zabere hodně volného času.

² Úmluva o právech dítěte = je mezinárodní dokument, přijatý valným shromážděním OSN v roce 1989, navazuje na předchozí deklaraci práv dítěte. Tato smlouva má za úkol chránit důstojnost a práva dětí.

1.5 Volný čas a současnost

Současnost nám přináší neustálé změny, jak ve volném čase, způsobu jeho využívání, tak v jeho ovlivňování, které je v dnešní době nutností. Vzhledem k relativně velkému množství volného času dětí a mládeže, vzniká riziko jeho nevhodného využívání převážně sociálně patologickými jevy. Ovšem nestačí pouze vytvářet umělá zařízení pro volný čas, ale je třeba mladé vychovávat v jejich přirozeném sociálním prostředí, kde mají prostor pro neorganizovanou činnost, hru a komunikaci s vrstevníky. Vznikají tak nové formy práce jako animace, výchova zážitkem nebo terénní práce - streetwork.

„Taková forma musí vyjít z akceptování sociální struktury mladých, tj. subkultur a přirozených part, do kterých se mladí sdružují, a nabídne jim prostory pro jejich setkávání, kde se budou cítit svobodně, kde je nikdo nebude komandovat, organizovat. Němečtí pedagogové takový prostor označují přímo jako „odpedagogizovaný“ (pädagogikfrei), v němž jedinou možností působení je opravdový vztah mezi vychovatelem a vychovávaným založený na vzájemném respektu a přijetí odlišnosti toho druhého, beroucí vážně odlišné životní zkušenosti a hodnoty.“ (Pávková a kol., 2008, s. 77)

V současné době jsou děti a mládež ovlivňovány také televizí, mobilními telefony, počítačem, počítačovými hrami a internetem. Touto problematikou se zabývá mediální výchova.

„Současné způsoby využívání médií pomáhají vytvářet pozitivní vztah také k předkládaným informacím, k námětům a programům volnočasové činnosti a probouzejí zájem dětí a mladých lidí o to vyjadřovat svoje názory.“ (Hofbauer, 2004, s. 136)

Na druhou stranu užívání médií může být i velkým problémem. Jeho nevhodné a časté využívání může vést k nežádoucím vlivům jako je závislost na nich, což má za následek nedostatek pohybu, chybějící kompenzační činnost. „Pro uživatele proto zůstává aktuálním požadavek **učit se média využívat** vhodně a v přiměřeném rozsahu se záměrem naučit se v nich nacházet potřebné informace a pozitivní podněty k činnosti. (Hofbauer, 2004, s. 136)

Animace

Animace je nová forma práce s dětmi a mládeží založená hlavně na vztazích mezi účastníky a animátorem – vedoucím. Anima znamená v překladu duše. Podstatou je, aby animátor připravil pro děti a mládež takový program, který je zaujme svým obsahem natolik, že jiné nevhodné projevy chování odsunou do pozadí, aniž by jim to někdo prikazoval a moralizoval je. Účast na těchto aktivitách je zcela dobrovolná, její členové přebírají iniciativu při přípravě činnosti, její realizaci, ale i zhodnocení, je na ně přenášena velká část odpovědnosti a rozhodování.

Podle Edouarda Limbose (in Pávková, kol.) má animační program umožnit každému jedinci objevovat sebe samého, zapojovat se do života skupiny i společnosti a prožívat v ní vztahy, zde hraje velkou roli respekt k druhým lidem a jejich kultuře. Dále najít si své místo ve společnosti a v neposlední řadě podílet se na realizaci společně stanovených cílů ve skupině. (Pávková a kol., 2008)

Výchova zážitkem

Zakladatelem této výchovy je německý pedagog, který působí v Anglii, Kurt Hahn. Prostřednictvím programů, které obsahovaly tělesná cvičení a hry v přírodě, chtěl napravit negativní jevy moderní civilizace.

Výchova zážitkem je také někdy nazývána výchovou dobrodružstvím nebo výchovou v přírodě, ale i přes různé názvy mají společný cíl, kterým je intenzivní prožitek a získání zkušeností aktivní účastí v programu, který je obvykle fyzicky náročný, případně spojen s kontrolovatelným rizikem v různých prostředích – přírodních, městských, vnějších. Mezi takové aktivity patří přežití v přírodě, vodácké akce. (Pávková a kol., 2008)

1.6 Volný čas a životní styl

„Způsob využívání volného času je jedním z důležitých ukazatelů životního stylu.“ (Pávková a kol., 2008, s. 28)

Podle Bakaláře (in Pávková, kol.) je životní styl souhrnem životních forem, které jedinec aktivně prosazuje. (Pávková a kol., 2008)

„Je to typický způsob uspořádání činností, jednání lidí, vztahů, vědomí hodnot, norem a věcného prostředí ve společnosti, které je integrací životních způsobů jedince.“ (Hájek, Hofbauer, Pávková, 2008, s. 69)

Při utváření životního stylu hrají hlavní roli tyto faktory. Zejména **hodnotová orientace** člověka, jaký má pohled na volný čas, jak ho hodnotí. Není vhodné volný čas podceňovat, ale ani přeceňovat, naopak je dobré, aby byl v rovnováze s povinnostmi, protože jak práce, tak volný čas jsou pro život jedince důležitou oblastí. Dalším faktorem je **jednání člověka**. Jednou z možností je se na zájmech a volném čase aktivně podílet nebo protikladem je si sednout do křesla a pasivně sledovat dění okolo sebe. Pro utváření zdravého životního stylu je první varianta aktivního podílení se na činnostech přijatelnější. Jednou z nejdůležitější a hlavně prvotní rolí pro utváření životního stylu je **rodina**. Zde děti získávají své první zkušenosti a přebírají od rodičů názory, postoje k životu a jeho způsobu. „Rodiče jsou pro své děti prvními vzory.“ (Pávková, kol., 2008, s. 30) S tím souvisí faktor **sociální interakce a vztahy s lidmi**. Tento ukazatel životního stylu poukazuje na důležitost, s kým děti volný čas tráví.

Utváření životního stylu a hlavně toho zdravého a výchova k němu je záměrná a cílevědomá, s tím je úzce spojeno pedagogické ovlivňování volného času a jeho význam. (Pávková a kol., 2008)

1.7 Vztah, obsah a prostředí výchovy ve volném čase

Následující kapitoly budou pojednávat o lidech, kteří se účastní volnočasových aktivit a o **vztahu** mezi nimi a dětmi. Jednu z hlavních rolí hraje rodina jako počátek rozvoje zájmu o činnosti, nedílnou součástí je vrstevnická skupina a samozřejmě také pedagogové, jež volný čas dětí ovlivňují. Řeč bude také o samotných volnočasových aktivitách, jejich rozdělení – **obsah** a jaké jsou možnosti ve městě a na venkově. A v neposlední řadě o **prostředí**, ve kterém volnočasové aktivity probíhají. Prostředí města a venkova se liší v možnostech nabídky zájmových útvarů. Město v tomto případě skýtá mnohem více příležitostí a organizací, které volnočasové aktivity provozují, žák má tak více prostoru pro výběr zájmové aktivity. Vesnice sice nenabízí velké množství organizací, ale její prostředí lze využít pro přírodovědný kroužek nebo

pro hry v přírodě, kde je potřeba více prostoru, jež město nemá, výhodou je čistý vzduch.

Pávková a kol. uvádí právě tyto tři dimenze výchovy ve volném čase: **obsah** – vždy děláme něco, **vztah** – vždy to děláme s někým a **prostředí** – vždy to děláme někde. (Pávková a kol., 2008)

2 Účastníci volnočasových aktivit

Účastníky volnočasových aktivit jsou děti a mládež, ale i dospělí, jež pro ně program připravují a volný čas s nimi tráví. Důležité jsou i vztahy mezi účastníky.

„V poslední době se stále více uznává, že jedním ze specifických rysů výchovy mimo vyučování a výchovy ve volném čase je neobyčejný význam vztahové roviny.“ (Pávková a kol., 2008, s. 50)

„Ve výchově platí, že ideje a programy působí zásadně jen natolik, nakolik působí lidé, kteří jsou jejich nositeli.“ (Pávková a kol., 2008, s. 50)

2.1 Rodina

Rodina je základní sociální skupina a jako taková předává dítěti první zkušenosti se světem, tedy i v oblasti volného času a jeho využití. Stává se často vzorem pro dítě a to v pozitivním i negativním smyslu, záleží především na životním stylu rodiny, na vztazích v rodině a na postojích rodičů k volnému času, nelze opomenout finanční stránku. (Hofbauer, 2004)

Rodiče na vesnicích mají ztíženou situaci, pokud chtějí podporovat individuální zájem dítěte, je dost často nutné ho za vybranou aktivitou dovážet do města, což stojí čas a peníze.

2.2 Vrstevnická skupina

Vrstevnická skupina hraje v životě dětí a mládeže a v jejich volném čase velmi důležitou roli. Jedná se o neformální sdružování dětí a mládeže podobného věku, stejného nebo obdobného zájmu, případně stejného pohlaví a sociálního statusu. Zpočátku vznikají vrstevnické skupiny v místě bydliště a obzvláště pak na vesnicích, kde se nemají žáci, jak dopravit do jiných městských zařízení. Teprve později se okruh

vrstevníků rozšiřuje. Ve městě je více příležitostí najít takovou skupinu, jež odpovídá individuálním zájmům jedince. (Hofbauer, 2004)

2.3 Pedagog

Důležité je, aby mezi pedagogem či jiným dospělým vedoucím zájmové aktivity a dítětem nebo mládeží panoval partnerský vztah. Vedení činnosti by mělo být demokratické, podněcovat zájem o činnost a podílení se na její tvorbě. Velkou roli zde hraje osobnost vedoucího a jeho připravenost na činnost.

3 Aktivita ve volném čase

„Volný čas je vyplněn činnostmi různého druhu, které můžeme souhrnně označit jako činnosti ve volném čase.“ (Čáp, 1997, s. 307)

Pro někoho je činnost ve volném čase to, co pro druhého práce. Čáp rozlišuje činnosti ve volném čase na **oddychové a zábavní** a na **zájmové**. (Čáp, 1997)

Podle Pávkové a kol. jsou činnosti ve volném čase rozděleny na **odpočinkové, rekreační, zájmové a veřejně prospěšné**. Jedná se o výchovně vzdělávací činnosti, jež jsou obsahem výchovy ve volném čase. (Pávková a kol., 2008)

3.1 Odpočinkové činnosti

Mezi odpočinkové činnosti patří klid na lůžku, relaxace, četba, popovídání si, prohlížení knih a obrázků. V podstatě to jsou činnosti, které nejsou psychicky ani fyzicky náročné. Jejich úkolem je odstranit únavu vyvolanou školním vyučováním. Dost často se v režimu dne zařazují po obědě, případně dle potřeby – je nutno brát v úvahu, že míra únavy a potřeba odpočinku mají individuální charakter a také záleží na předchozí činnosti. (Pávková a kol., 2008)

Odpočinkové činnosti lze dobře provozovat jak na vesnicích, tak ve městech, zde se nenalézají rozdíly

3.2 Rekreační činnosti

Stejně jako u odpočinkových činností je jejich úkolem kompenzace školní výuky a dlouhého sezení v lavicích, s tím rozdílem, že rekreační činnosti jsou založeny na vydatné pohybové aktivitě, pokud možno na čerstvém vzduchu, v přírodě – jsou tedy

náročné po fyzické stránce. Patří sem aktivity tělovýchovného, sportovního, turistického zaměření, ale i manuální práce, jež musí obsahovat požadavek dobrovolnosti. Rekreační činnosti mají také pozitivní vliv na zdravý duševní i tělesný vývoj dětí a mládeže. (Pávková a kol., 2008)

Pro rekreační činnosti je vhodnější prostředí vesnice, kde se člověk nachází na čerstvém vzduchu, lze využít blízké přírody, procházky v lese, či práce na zahrádce. Ale i ve městech mají poslední dobou díky nárůstu městských parků a rekreačních zařízení sloužících k těmto účelům více možností.

3.3 Veřejně prospěšné činnosti

„Veřejně prospěšné činnosti spočívají ve vedení dětí k dobrovolné práci ve prospěch druhých lidí, jednotlivců či sociálních skupin.“ (Pávková a kol., 2008, s. 52)

Mezi takové činnosti patří pomoc druhým či slabším, ochrana životního prostředí. V této oblasti je velice důležitá vhodná motivace žáků k činnosti, neboť i tady platí princip dobrovolnosti. „Při promyšleném pedagogickém vedení jim tyto činnosti přinášejí pocit uspokojení, radost z dobrých výsledků a společenského ocenění práce. (Pávková a kol., 2008, s. 102)

3.4 Zájmové činnosti

„Zájmové činnosti chápeme jako cílevědomé aktivity zaměřené na uspokojování a rozvíjení individuálních potřeb, zájmů a schopností. Mají silný vliv na rozvoj osobnosti i na správnou společenskou orientaci.“ (Pávková a kol., 2008, s. 92)

Zájmy je možné chápat jako aktivačně motivační činitelé. „Zájmy nás aktivují (motivují) k činnosti zaměřené na uspokojení (naplnění) předmětu zájmu.“ (Hájek, 2007. s. 6)

Zájmy také souvisí se schopnostmi jedince, existuje předpoklad, že jedinec bude rozvíjet zájmy, ke kterým má vztah, nějak ho zaujmou a je v nich úspěšný, případně rozvine úsilí k překonání překážek a k dosažení uspokojení. (Hájek, 2007)

Rizikovou skupinou jsou děti bez zájmu nebo děti, jež se se zájmovou činností, kterou vykonávají, neztotožňují. Takové děti jsou ohroženy sociálně patologickými jevy. Cílem současné výchovy je naplnit volný čas dětí smysluplnými aktivitami, které jim

budou přinášet uspokojení a radost z úspěchu a současně je vybavovat kompetencemi, aby byli schopni nástrahám nežádoucích společenských jevů odolávat. (Hájek, 2007)

„Ideálem výchovy mimo vyučování je výchova jedince s mnohostranně rozvinutými zájmy a jedním hlubokým specializovaným centrálním, celoživotním zájmem.“ (Pávková a kol., 2008, s. 51)

Zájmová činnost kladně rozvíjí celou osobnost, podporuje seberealizaci, slouží k regeneraci sil jak po duševní, tak po fyzické stránce, kompenzuje nezdar a neúspěch ze školních lavic. Hlavními funkcemi zájmové činnosti jsou funkce **výchovná** a **vzdělávací**. (Hájek, Hofbauer, Pávková, 2008)

Zájmové činnosti lze dělit dle úrovně činnosti, intenzity zájmu, časového trvání, koncentrace, společenským norem a dle obsahu. (Pávková a kol., 2008)

Zájmové činnosti dle úrovně činnosti

- Aktivní (produktivní) – jedinec se sám aktivně na činnosti podílí.
- Receptivní – jedinec pouze činnost nebo předmět zájmu vnímá.

Obě tyto složky se mohou prolínat a doplňovat.

Zájmové činnosti dle intenzity zájmu

- Hluboké – jedinec musí vynaložit velké úsilí k dosažení uspokojení.
„Hluboké zájmy silně jedince ovlivňují a působí na něj, rozvíjejí poznání, zdokonalují dovednosti, obohacují citový život.“ (Pávková, kol., 2008, s. 93)
- Povrchní – jedinec nevyvíjí velké úsilí, aby dosáhl úspěchu a radosti z činnosti.

Zájmové činnosti dle časového trvání

- Krátkodobé, dočasné, přechodné
- Trvalé
„Intenzita zájmu a délka jeho trvání je výrazně ovlivněna vývojem jedince a jeho zrání.“ (Pávková a kol., 2008, s. 93)

Zájmové činnosti dle stupně koncentrace

- Jednostranné

- Mnohostranné – u dětí je třeba pěstovat mnohostranné zájmy, neboť se ještě ve všech oblastech zájmové činnosti neumějí orientovat, získávají tak přehled o možnostech, které jim jsou nabízeny, z nichž se může vyvinout jednostranný trvalý a hluboký zájem.

Ovšem není nikde psáno, že jednostranný zájem musí být vždy zájmem hlubokým a mnohostranné pouze povrchní.

Zájmové činnosti dle společenských norem

- Žádoucí – neboli hodnotné, je třeba pedagogického ovlivňování ke společensky žádoucímu rozvoji osobnosti.
- Nežádoucí – jedná se o zájmy a činnost, jež se neslučují s pravidly společenského života, případně právními normami.

Zájmové činnosti dle obsahu

- Společenskovední – vedou k poznání aktuálního společenského dění, pěstují vztah k naší vlasti, jejím tradicím, k mateřskému jazyku. Zahrnují informace o významných osobnostech našeho národa, pamětihodnostech. Seznamují jedince s dodržováním lidových tradic i zvyků v místě bydliště, případně školy.
- Pracovně-technické – rozšiřují vědomosti o technické poznatky, jež souvisí s rozvojem nové technologie (počítače) a nových oborů (kybernetika, elektronika, výpočetní technika). Zároveň napomáhají ke zdokonalování manuálních dovedností (modelářské práce, práce s různými druhy materiálů, konstruktivní práce, montážní a demontážní činnosti).
- Přírodovědné – zahrnují činnosti spojené s pozorováním živé i neživé přírody, seznamováním se s ní a jejími zákony, pěstují k přírodě kladný vztah a vedou k její ochraně.
- Estetickovýchovné – do této oblasti patří zájmové činnosti výtvarné (malba, kresba, hry s barvou, výtvarné umění spojené s výstavami), hudební (zpěv, hra na nástroj, poslech hudby, hudebně-pohybové aktivity, osobnosti v oblasti hudby a jejich dílo), literárně-dramatické (četba, vypravování, dramatizace, návštěva

kulturních zařízení). Úkolem těchto činností je utváření a formování estetického cítění a vztahu k přírodě, společnosti a jejím materiálním a kulturním hodnotám.

- Tělovýchovné, sportovní a turistické – „přispívají k fyzické zdatnosti a psychické odolnosti.“ (Pávková a kol., 2008, s. 96) Tělesná aktivita je velice důležitá pro zdravý vývoj jedince, ovšem musí být přiměřená a všestranná. Činnosti by měly obsahovat sportovní hry, pohybové hry, atletiku, gymnastiku, kondiční cvičení, zdravotní cviky, turistiku... Do této složky patří také získávání znalostí o životě a úspěších známých sportovců, sledování sportovního dění, soutěží.

Zájmové činnosti mají různou formu. Mohou probíhat **pravidelně** v organizacích, v zájmových kroužcích nebo **příležitostně**, jež mají formu exkurze, besedy, soutěže. Dále lze rozdělit formy na **skupinovou činnost** (zájmový útvar) nebo **individuální činnost**, některé činnosti probíhají **formou hromadnou** (festivaly, slavnosti) Co se týče organizačních forem, tak mohou být činnosti **organizované** přímým vedením pedagoga nebo **spontánní**, kde zařízení poskytuje podmínky a prostředí k trávení volného času. (Hájek, 2007)

V městě je více možností, jak využít volný čas, je zde mnohem větší škála nabízených zájmových aktivit a organizací, jež volnočasové aktivity zaštiťují. Oproti vesnicím se v městech nachází základní umělecké školy, domy dětí a mládeže, kurzy pro výuku cizích jazyků, sportovní kurzy, ale také bazény, širší nabídka kulturních a společenských událostí. Také městské školy oproti vesnickým nabízejí pro své žáky více zájmových kroužků.

3.5 Rozvoj volnočasových aktivit

Aktivity ve volném čase procházejí neustálými změnami v jejich vývoji. Zvyšuje se jednak kvantita nabízených činností, ale i jejich kvalita, což je velice důležité, neboť volnočasové aktivity provázejí člověka ve všech fázích jeho vývoje.

Aktivity, jež procházejí rychlým rozvojem, jsou zejména sportovní aktivity, zahraniční, ale i domácí turistická mobilita, činnosti, které souvisí s rozvojem moderní komunikační technologie, stoupl také zájem o volnočasové aktivity v oblasti kultury. (Hájek, Hofbauer, Pávková, 2008)

4 Prostředí pro volný čas

Prostory, jež děti využívají k trávení volného času, mohou silně ovlivňovat jejich psychickou pohodu.

„Prostory, v nichž probíhá pedagogické ovlivňování volného času, by měly vyhovovat hygienickým, pedagogickým a estetickým požadavkům.“ (Hájek, Hofbauer, Pávková, 2008, s. 121)

4.1 Město x venkov

Mezi městem a venkovem existují rozdíly ve využívání volného času a ve způsobu života vůbec.

Na venkově se děti se svými rodiči věnují zahrádce, péči o zvířata, ke svým činnostem využívají přírodu. Vzhledem k tomu, že ve městě odpadá práce okolo domku, mají děti i jejich rodiče více času na zájmové činnosti, sledování televize, avšak o víkendech a na dovolenou využívají chalupy v přírodě. (Čáp, 1997)

Město

„Městské prostředí je souhrn vlivů, které působí na člověka žijícího ve městě. Pro městské prostředí je typická izolace člověka od přírody, velká hustota obyvatel a z ní plynoucí častější vzájemný styk mezi lidmi, různorodé složení obyvatel, jeho diferenciaci a mobilita.“ (Průcha, Walterová, Mareš, 1995, s. 115)

Ve městech jsou významnou součástí prostory, které nebyly původně určené k volnočasovým aktivitám, jedná se o parky, náměstí, ale i ulice. Tyto prostory slouží k setkávání informálních³ skupin, pro spontánní hry. „Při nezájmu společnosti se však mohou stát prostředím, kde vznikají a působí negativní vlivy.“ (Hájek, Hofbauer, Pávková, 2008, s. 21)

V současné době se začíná městských prostorů využívat záměrně k příležitostným, diváckým i účastnickým sportům, kulturním účelům (festivaly), ale i k rekreaci – budují se víceúčelová dětská hřiště s pískovištěm, prolézačkami, U-rampami, lanovými

³ Informální = nezáměrná

aktivitami, prostory pro pohybové a míčové hry. K odpočinku mohou sloužit zahrady a parky. (Hájek, Hofbauer, Pávková, 2008)

Venkov

„Některé volnočasové činnosti uskutečňované v přírodě umožňují současnému člověku se do ní vracet a kompenzovat tak odtrženost od tohoto přirozeného prostředí života.“ (Hájek, Hofbauer, Pávková, 2008, s. 15)

Je zřejmé, že činnosti provozované v přírodním prostředí mají pozitivní vliv na obnovu tělesných i duševních sil, cílem při tom je přírodu blíže poznávat.

Mezi aktivity konané v přírodě patří turistika, cykloturistika, plavání. Někdy je třeba citlivého zásahu do přírody a přizpůsobit ji k rozvoji volnočasových aktivit jako budování cyklistických tras nebo areálů pro zimní sporty.

„Příroda je však nejen prostorem zábavy a předmětem poznávání, nýbrž také podnětem pro činnosti, které člověka vedou k aktivnímu i šetrnému vztahu k ní.“ (Hájek, Hofbauer, Pávková, 2008, s. 19)

4.2 Zařízení pro výchovu ve volném čase

Zařízení výchovná, zájmová i ubytovací jsou součástí vzdělávací soustavy a jsou zapsána do rejstříku škol a školských zařízení, vytvářejí si vlastní vzdělávací program.

Od vzdělávacího procesu ve škole se liší tím, že účast není povinná jako školní docházka, ale je motivována, činnosti vychází ze zájmu, ne ze závazných norem, které jsou pro školní vzdělávání stanoveny. Je tu větší časová volnost a činnosti mohou probíhat v rozmanitých prostorech, jež podporují tvořivost dětí více jak školní učebny. (Hájek, Hofbauer, Pávková, 2008)

4.2.1 Školní družiny, školní kluby

Školní družina je určena pro žáky prvního stupně základních škol, dělí se na oddělení, jež se naplňují maximálně do počtu 30 žáků.

„Základní formou činnosti ŠD je činnost pravidelná – tj. každodenní pedagogická práce v odděleních s žáky přihlášenými k pravidelné docházce.“ (Hájek, Hofbauer, Pávková, 2008, s. 144)

Školní družina může zorganizovat i příležitostnou činnost, samozřejmě jsou spontánní aktivity během ranní či odpolední družiny. Náplní ŠD jsou odpočinkové a rekreační činnosti, zájmové činnosti, veřejně prospěšné činnosti, sebeobslužné činnosti a příprava na vyučování. Důležitou formou činnosti ve školní družině je pro dítě hra.

Žákům druhého stupně je určen školní klub, docházka do něj může, ale nemusí být pravidelná, to znamená, že školní klub není pro žáky závazný.

„Základem činnosti ŠK jsou zájmové aktivity organizované formou různých kroužků, příležitostných akcí a aktivit i průběžnou nabídkou spontánních činností.“ (Hájek, Hofbauer, Pávková, 2008, s. 147)

Školní družiny i školní kluby plní stejné funkce, ovšem v jejich zaměření jsou specifické rozdíly, které vychází z věkových zvláštností dětí na prvním a druhém stupni. (Pávková a kol., 2008)

Školní družiny se nachází, jak na vesnicích, tak ve městech, ovšem rozdílná je délka trvání. Ve městech bývá zpravidla delší otevírací doba, na vesnicích je činnost školní družiny zkrácena, což může být problémem pro některé rodiče, jež nepracují v místě bydliště.

4.2.2 Střediska volného času

Mezi střediska volného času patří **domy dětí a mládeže (DDM)** a **stanice zájmových činností**. Úkolem DDM je naplňovat volný čas dětí rekreační a širokou zájmovou činností, oproti tomu stanice zájmových činností se specializují na jednu konkrétní činnost, zájem. Náplní tohoto zařízení je pravidelná zájmová činnost organizovaná v zájmových útvarech, příležitostná zájmová činnost (exkurze, výlety, divadelní představení, příměstské prázdninové tábory), nabídka spontánních aktivit, práce s talentovanou mládeží, prázdninová táborová činnost, odborná pomoc ostatním subjektům pečujícím o děti a mládež ve volném čase. (Pávková a kol., 2008)

Zájmový útvar

- Kroužek – malý zájmový útvar, jehož činnost směřuje k vnitřnímu obohacení členů (rybářský kroužek, čtenářský kroužek).

- Soubor – zájmový útvar, jehož výsledky jsou předvedeny na veřejnosti (hudební, taneční, divadelní soubor).
- Klub – zájmový útvar s volnou organizační strukturou, jejíž členové zpravidla nevyvíjí aktivitu, ale vnímají činnost (filmový klub).
- Oddíl – tohoto označení se využívá převážně u tělovýchovných a turistických útvarů.
- Kurz – má ohraničenou délku trvání, činnosti vedou k získání určitých vědomostí či dovedností (kurz vaření, výpočetní techniky).

4.2.3 Dětský domov

Dětský domov je výchovné zařízení pro ústavní výchovu dětí, nahrazuje rodinu, která se nemůže nebo nechce o dítě starat. Úkolem vychovatele je dětem naplnit jejich volný čas tak, aby ho prožívaly podobně jako děti z normálních rodin. Dalším úkolem je dbát o hodnotné využívání volného času a o rozvoj a kultivaci zájmů.

„Zájmová činnost v těchto organizacích má své přednosti z hlediska navazování širších sociálních kontaktů a možnosti soustavněji a pod odborným vedením se věnovat určitému druhu zájmové činnosti.“ (Pávková a kol., 2008, s. 137)

4.2.4 Domov mládeže

Jedná se o školské zařízení, jež poskytuje ubytování, stravování a výchovné působení žákům středních a vyšších odborných škol. Vychovatel v tomto zařízení nemá pouze funkci pedagoga, ale zastupuje rodiče, je žákům kamarádem rádcem, proto potřebuje navázat s žákem neformální vztah a dát dostatek příležitostí k pohovoření o problémech. Vychovatel nabízí žákům volnočasové aktivity a vede je k plnohodnotnému využití volného času. (Pávková a kol., 2008)

4.2.5 Základní umělecká škola

Základní umělecké školy se nachází většinou ve městech, poskytují žákům vzdělání a náplň volného času v oblasti hudební, výtvarné, taneční a literárně-dramatické. (Průcha, 2000)

4.2.6 Organizovaná sdružení

Mezi organizované sdružení patří různá občanská sdružení, sdružení dětí a mládeže kulturní zařízení a velkou část tvoří tělovýchovné a sportovní organizace.

Organizovaná sdružení mohou mít různý dosah, některá mají místní či regionální význam, jiná jsou rozšířena na celém území České republiky, případně se může jednat o mezinárodní hnutí.

K takovýmto organizacím patří nejpočetnější organizace současnosti – Junák, jedná se o světové skautské hnutí, sportovní organizace Sokol nebo organizace Duha, jež se zaměřuje na ochranu přírody.

Na vesnicích se vytváří sdružení místního dosahu jako hasičské sbory. (Pávková a kol., 2008)

4.3 Další prostory

Do budování dalších prostorů sloužících k oddechu a zábavě, zasahuje v poslední době také tendence přirozeného návratu k přírodě. Lidé z města vyhledávají zelené plochy, parky volného času. (Pávková a kol., 2008)

4.3.1 Hřiště

Hřiště patří k základnímu materiálnímu i prostorovému vybavení vesnice i města. V současnosti prochází hřiště velkými změnami, hlavně, co se bezpečnosti týče, z bezpečnostních důvodů byla některá dokonce zrušena. Často se setkáváme s víceúčelovými hřišti, kde se nachází plochy pro basketball a jiné míčové či kolektivní hry, průlezký pro menší děti, skateboardové rampy, horolezecké stěny. (Hofbauer, 2004)

4.3.2 Zábavné parky

Jedná se o komplex zařízení, jehož součástí jsou různé atrakce. Nejznámější je Disneyland v USA, ale i u nás se ve větších městech objevují tyto komplexy zábavy a hry, např. Beckiland v Praze, Babylon v Liberci. Mezi atrakce patří aqvaparky, kolotoče a další netradiční sportovní vyžití (Hájek, Hofbauer, Pávková, 2008)

4.3.3 Lanová centra

Lanová centra poskytují jejím účastníkům adrenalinový zážitek, únik ze stereotypu. Děti si mohou vyzkoušet své fyzické i psychické síly.

4.3.4 Koupaliště, bazény

Stále oblíbenou aktivitou je koupání. Ve vesnicích se často nachází rybník nebo přírodní koupaliště. Lidé z města musí za přírodním koupáním dojíždět nebo využít možnosti plaveckých bazénu, jež se v poslední době rozrůstají.

5 Výzkumné šetření

5.1 Metoda šetření

Výzkumné šetření bylo provedeno formou dotazníku, což je jednoduchý kvantitativní průzkum. Metodou uzavřených otázek a odpovědí bylo zjišťováno, co pro děti znamená volný čas, jak hodně ho mají, s kým ho rády tráví, jaké aktivity využívají a v jakém prostředí se pohybují. Výhodou dotazníku je velké množství respondentů, tedy i více názorů, naopak problémem může být nepochopení otázky či nepravdivost odpovědí.

5.2 Cíl šetření

Cílem výzkumného šetření bylo ověření či vyvrácení hypotéz a porovnání s praxí. Sledovány byly také rozdíly mezi městem a venkovem.

5.3 Hypotézy

- 1) Předpokládám, že děti z města tráví svůj volný čas více zájmovými aktivitami než děti z venkova.
- 2) Předpokládám, že mají děti z města více volného času než děti z venkova.
- 3) Předpokládám, že většina dětí tráví nejraději svůj volný čas s kamarády.
- 4) Předpokládám, že děti z venkova tráví více času v lese, přírodě a děti z města doma či v zájmovém kroužku.
- 5) Předpokládám, že velký zájem je věnován
 - a. sportu
 - b. počítačům, televizi
 - c. kamarádům
- 6) Předpokládám, že děti z města měli více příležitostí vyzkoušet různé aktivity jako horolezecká stěna, dramatický kroužek, hra na nástroj,...

5.4 Charakteristika škol

Dotazník byl rozdán ve čtyřech základních školách. Dvě školy se nachází ve městě a dvě na venkově.

Jedna ze základních škol, jež se nachází na vesnici v blízkosti velkého města ve východních Čechách, má okolo 150 žáků. Škola má 9 tříd se všemi ročníky. Součástí školy jsou dvě budovy, budova 1. stupně, kde se kromě pěti tříd, nachází také školní jídelna a školní družina s kapacitou 50 dětí pro 1. a 2. třídu a dojíždějící žáky, a budova 2. stupně, jehož součástí je nově vybudovaná sportovní hala. Ve škole fungují zájmové kroužky – sportovní, keramický, hudební, cizí jazyky, vaření. Děti mohou ve vesnici navštěvovat fotbalový oddíl nebo dětský hasičský sbor, dalšími prostory pro volný čas dětí jsou víceúčelová hřiště, fotbalové hřiště, park, prostředí rybníku. Vesnice leží na železniční trati do města, doprava je zde dobrá, rodiče pracují převážně v blízkém městě.

Druhá vesnická škola se nachází také ve východních Čechách, počet žáků činí okolo 50. Jedná se o malotřídní školu se všemi ročníky I. stupně, výuka probíhá ve třech třídách. Funguje zde školní družina a nabídka zájmových kroužků – sportovní, hudební, výtvarný, dramatický a literární, anglický jazyk. Svůj volný čas mohou děti trávit na hřištích, v parku, u rybníku. Pro děti jsou zde organizovány sportovní aktivity - sokol. Do města se lze dobře dopravit autobusem. Většina rodičů dojíždí za prací do města.

Městská škola ve východních Čechách leží ve městě se 100 000 obyvateli a v současnosti sčítá okolo 650 žáků. Ve škole funguje 6 oddělení školní družiny pro žáky do 3. třídy. Škola nabízí širokou škálu zájmových kroužků, školní klub. V blízkosti školy se nachází velké množství hřišť a malý lesík. Samotné město také nabízí spoustu možností pro využití volného času – DDM, ZUŠ, sportovní oddíly.

Další škola leží ve městě, které má cca 40 000 obyvatel a nachází se v jihočeském kraji. Jedná se o soukromou školu v centru města, jež má okolo 250 žáků. Škola je zaměřena na cizí jazyky a výpočetní techniku. Ve škole fungují školní družina, školní klub, jež jsou moderně vybaveny a široká nabídka zájmových kroužků – cizí jazyky, výpočetní technika, sportovní, hudební, výtvarný, dramatický, zdravotnický, dovedné ruce.

5.5 Postup šetření

Pro výzkumné šetření k bakalářské práci jsem si vybrala žáky základních škol od 3. do 9. třídy ve městě a na vesnici.

Dotazník jsem rozdala ve čtyřech základních školách za spolupráce ředitelů školy. Děti vyplňovaly dotazník během vyučovací hodiny, tudíž jejich návratnost byla stoprocentní.

Po shromáždění všech dotazníků, jsem je rozdělila do 8 skupin – dívky 1. stupeň vesnice, chlapci 1. stupeň vesnice, dívky 2. stupeň vesnice, chlapci 2. stupeň vesnice, dívky 1. stupeň město, chlapci 1. stupeň město, dívky 2. stupeň město, chlapci 2. stupeň město a začala jednotlivé odpovědi zapisovat do tabulky, poté dotazník vyhodnocovat. V první řadě jsem sledovala rozdíly mezi vesnicí a městem a pak i jednotlivé skupiny.

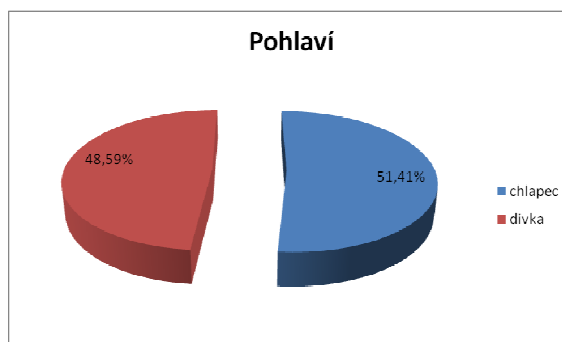
5.6 Vyhodnocení dotazníku

V dotazníku se první tři otázky zabývaly rozlišením žáků na dívky a chlapce, na věkové rozlišení na mladší školní věk (1. až 5. třída) a starší školní věk (6. až 9. třída) a místem bydliště na vesnici a město.

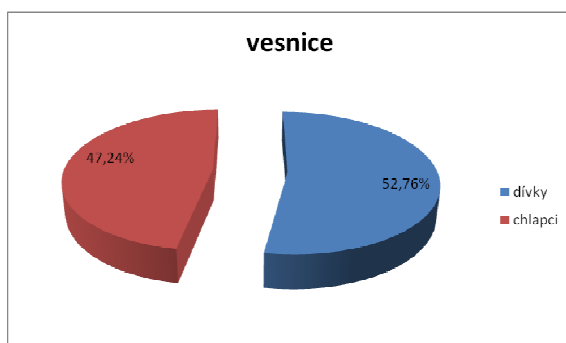
	dívky 1. stupeň	chlapci 1. stupeň	dívky 2. stupeň	chlapci 2. stupeň
vesnice	25 (8,8%)	27 (9,5 %)	42 (14,8 %)	33 (11,6 %)
město	27 (9,5 %)	41 (14,4%)	44 (15,5 %)	45 (15,8 %)

Otázka č. 1 Pohlaví

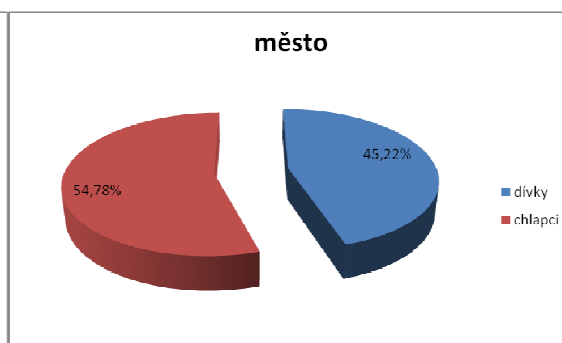
Graf 1.1

Graf 1.2

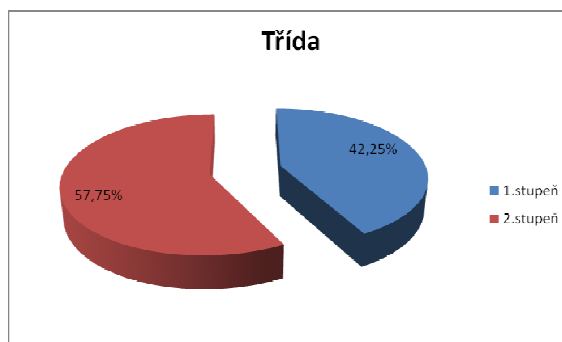

Graf 1.3

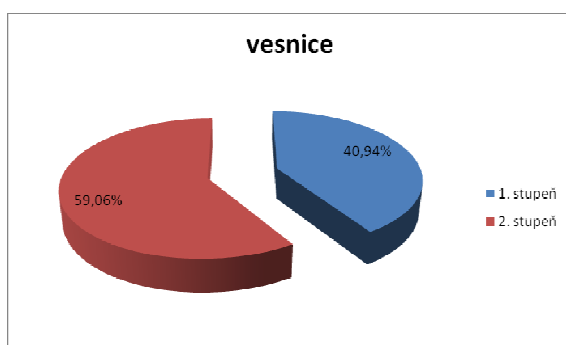

Otázka č. 2 Třída

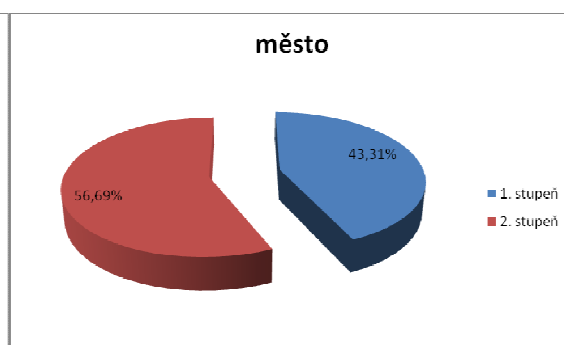
Graf 2.1

Graf 2.2

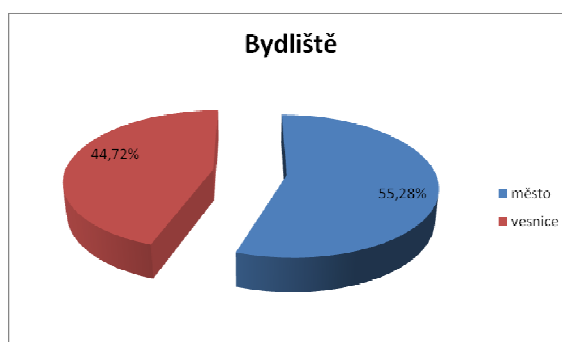

Graf 2.3

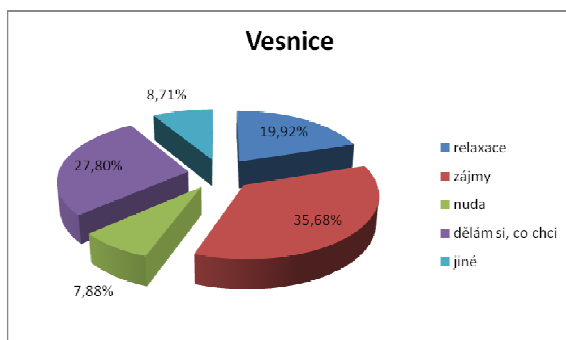
Otázka č. 3 Bydliště

Graf 3

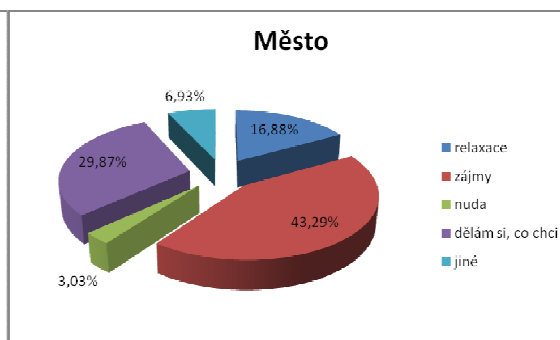

Otázka č. 4 Co pro Tebe znamená pojem volný čas?

Graf 4.1

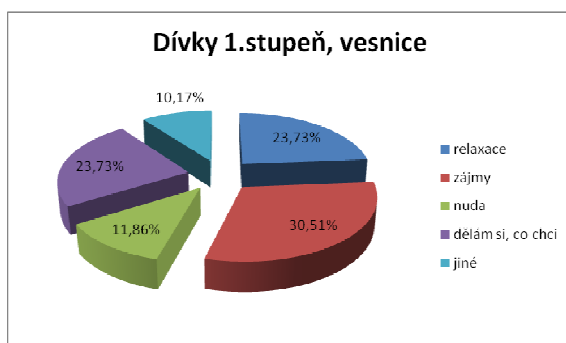

Graf 4.2

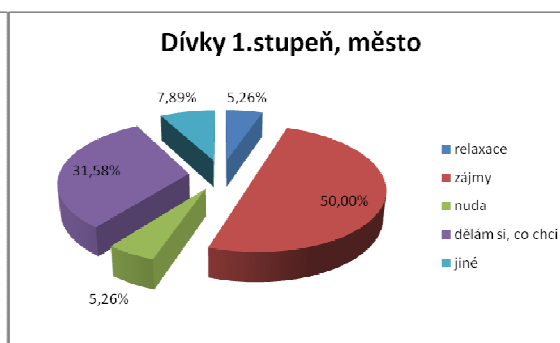

Dle grafu vyplývá, že většina dětí z města i venkova si představí pod pojmen volný čas čas, kdy se věnuje svým zájmům, o něco více se zájmům věnují děti z města, naopak větší procento dětí z venkova si pod volným časem představí nudu, což částečně potvrzuje i moji hypotézu, že děti z města se věnují více zájmovým aktivitám oproti dětem z venkova. Též velká část dětí jak z města, tak venkova si volný čas vykládá jako dobu, kdy si mohou dělat, co chtějí. Žáci, jež zaškrtnli jiné, se často shodovali na počítači, čase strávený s přáteli, péči o zvířata.

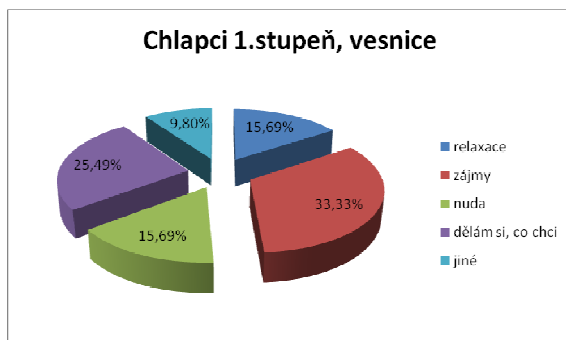
Graf 4.3

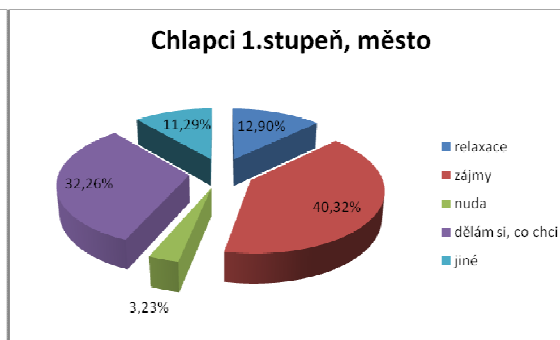
Graf 4.4

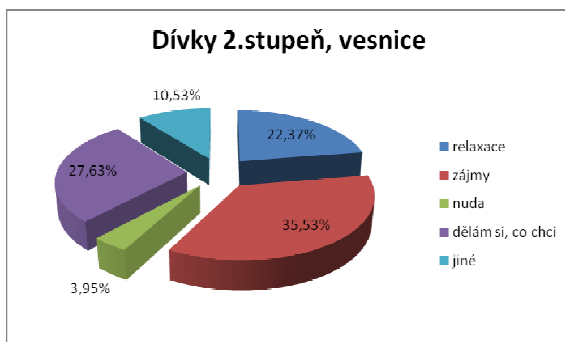
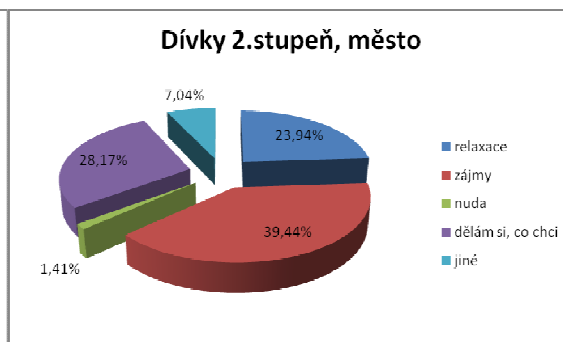
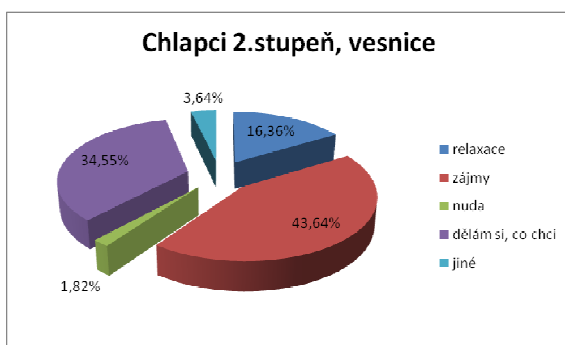
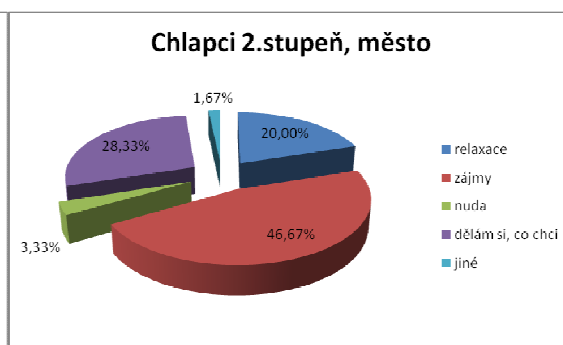

Graf 4.5

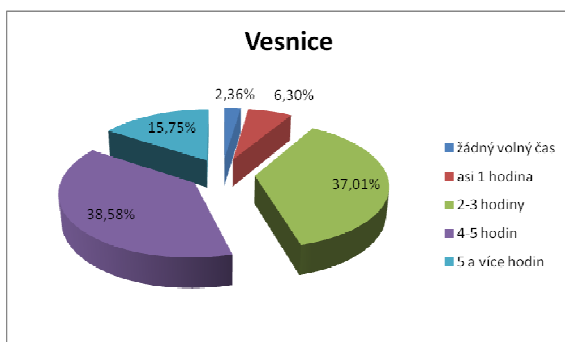
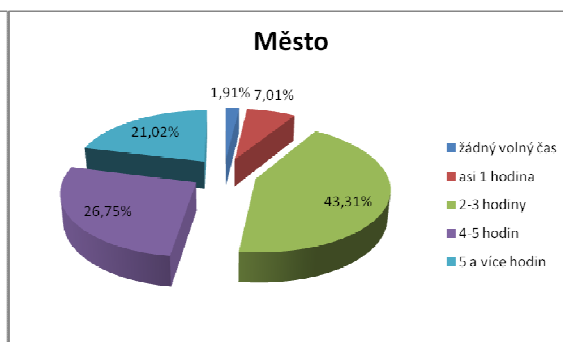
Graf 4.6

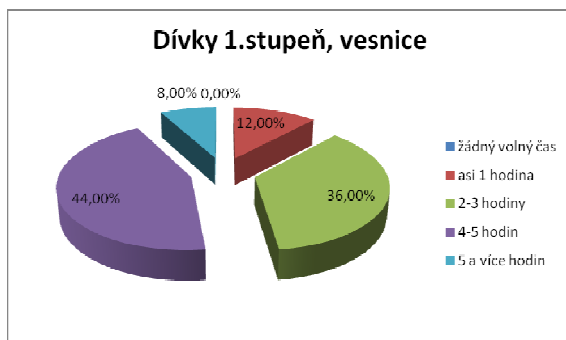
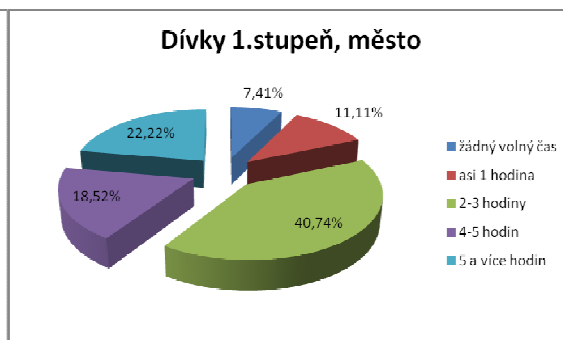
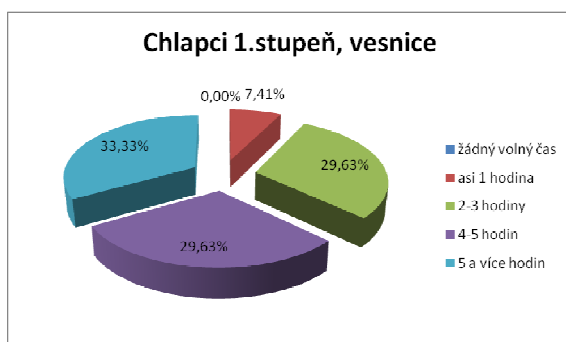
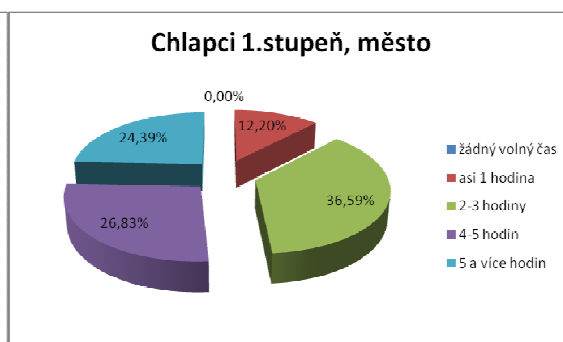
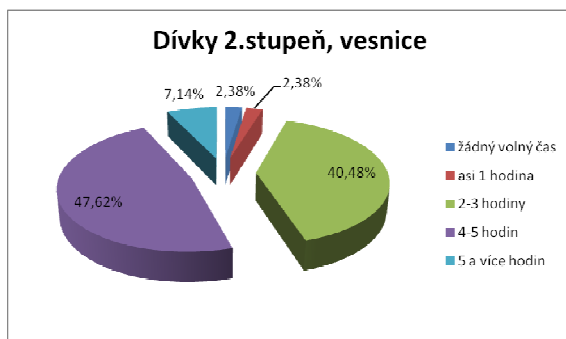
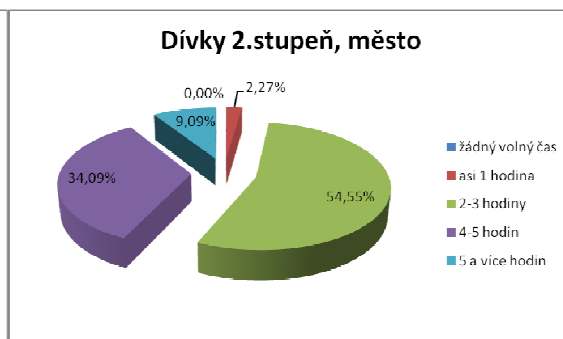
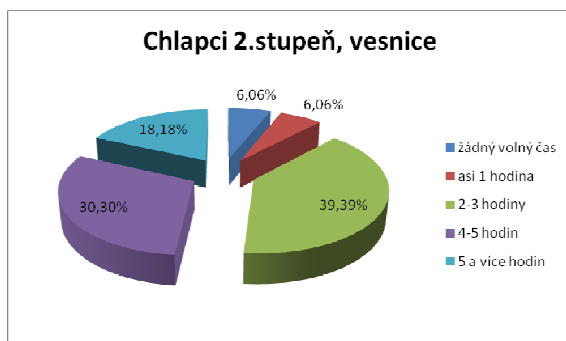
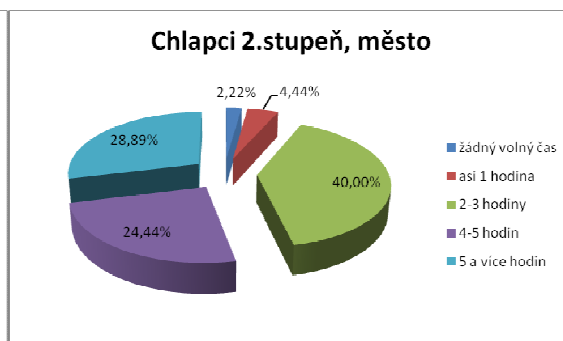
Graf 4.7**Graf 4.8****Graf 4.9****Graf 4.10**

Tyto grafy jsou velice podobné jako předchozí rozlišení města a venkova. Nejvíce se svým zájmům věnují dívky na 1. stupni ve městě. Za zmínku stojí graf 4.5, jež ukazuje, že se nejvíce ve volném času nudí mladší chlapci z vesnice, může se jednat i o nedostatek nabídky zájmové aktivity pro chlapce na vesnicích.

Otázka č. 5 Jak hodně máš volného času?

Graf 5.1**Graf 5.2**

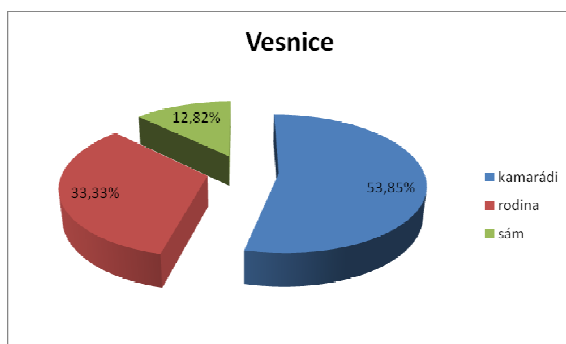
Dle grafu vyplývá, že cca polovina dětí z města i venkova mají dostatek volného času, 21% žáků z města má dokonce více jak 5 hodin volného času. Velká část dětí též uvádí 2 až 3 hodiny volného času.

Graf 5.3**Graf 5.4****Graf 5.5****Graf 5.6****Graf 5.7****Graf 5.8****Graf 5.9****Graf 5.10**

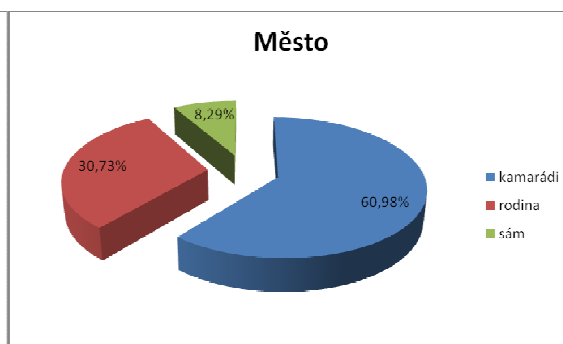
Nejvíce volného času mají dle grafu č. 5.5 mladší chlapci z vesnice, na druhé straně 6% starších chlapců z vesnice, graf č. 5.9, uvádí nedostatek volného času, což může být způsobeno domácími pracemi na zahradě. Dle grafu č. 5.3 a č. 5.4 mají mladší dívky z města mnohem méně volného času než mladší dívky z vesnice.

Otázka č. 6 S kým nejraději trávíš svůj volný čas?

Graf 6.1

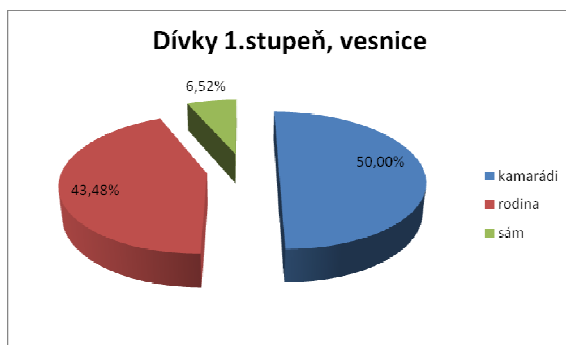

Graf 6.2

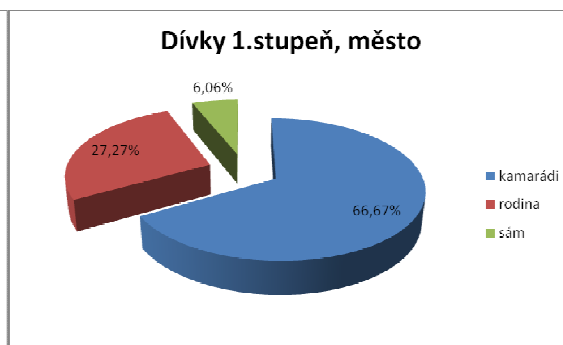

Dle grafu vyplývá, že většina dětí jak z města tak z venkova rády tráví svůj volný čas se svými kamarády, což potvrzuje i mou hypotézu, především ve městě je tato potřeba vrstevnické skupiny o něco vyšší. Na druhém místě se v obou případech vyskytovala rodina. Nejraději trávím svůj volný čas sám uvedlo nejméně dětí, pokud se tato odpověď vyskytla, byla často doplněna i o rodinu nebo kamarády.

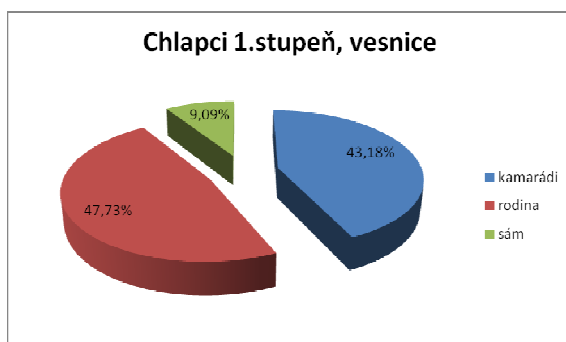
Graf 6.3

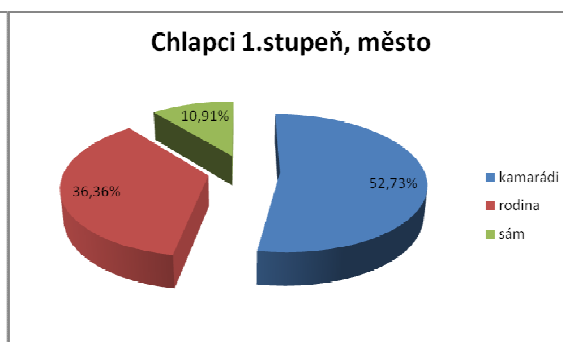
Graf 6.4

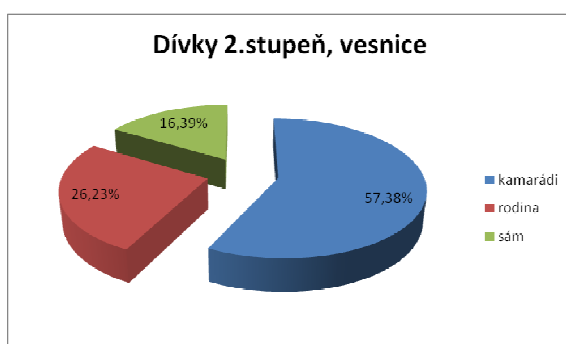
Graf 6.5

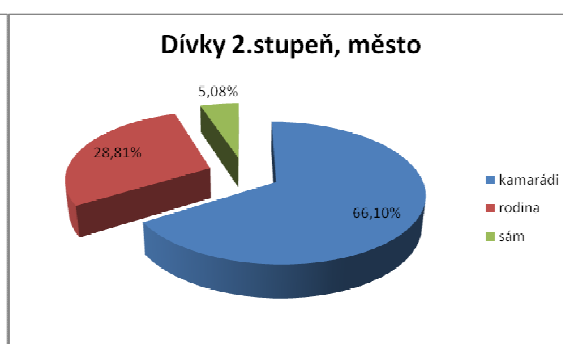
Graf 6.6

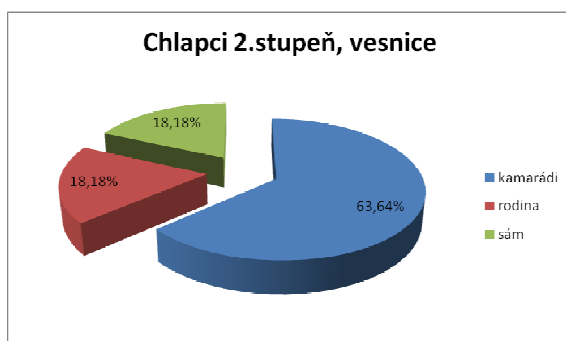
Graf 6.7

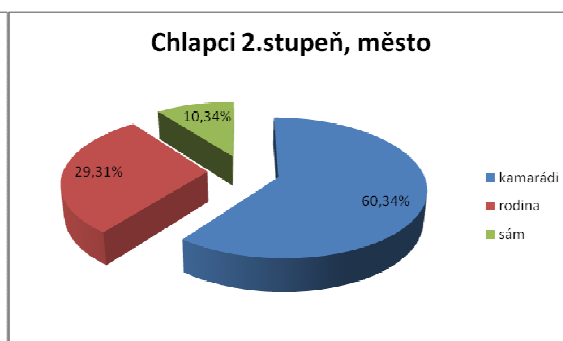
Graf 6.8

Graf 6.9

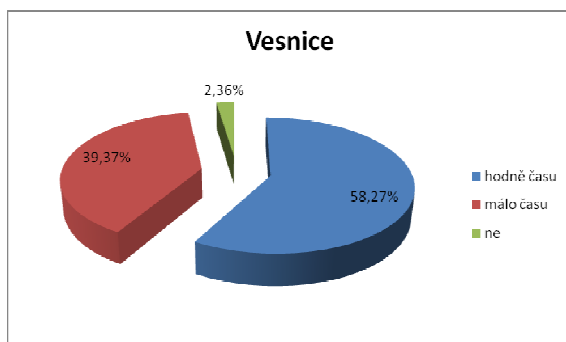
Graf 6.10

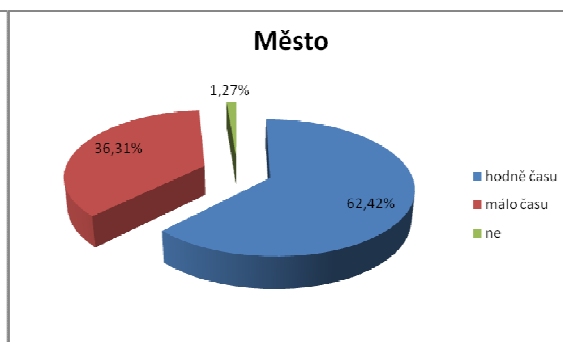
I tyto grafy poukazují na důležitost vrstevnické skupiny a kamarádů, pouze v grafu č. 6.5 se u mladších chlapců z vesnice graf liší a převládá potřeba trávit svůj volný čas v blízkosti své rodiny. Nejvíce času s kamarády tráví dívky z města a zároveň uvádí nejmenší potřebu být sám.

Otázka č. 7 Trávíš s rodinou hodně volného času?

Graf 7.1

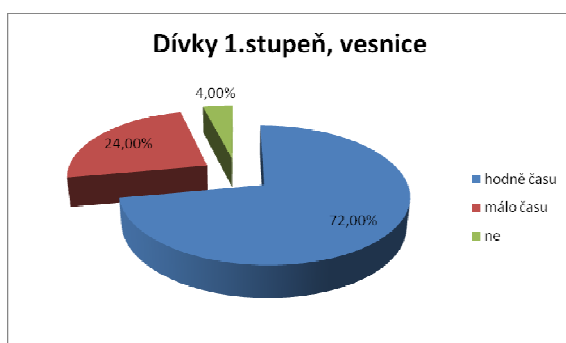

Graf 7.2

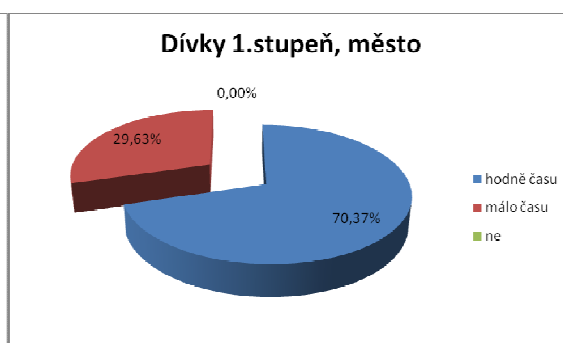

I přestože mají děti velkou potřebu trávit svůj volný čas se svými kamarády, jsou tyto grafy dokladem, že je rodina pro ně stále velmi důležitá a většina dětí s ní tráví mnoho svého volného času. Naštěstí není mnoho procent dětí, které uvádí, že s rodinou netráví žádný čas.

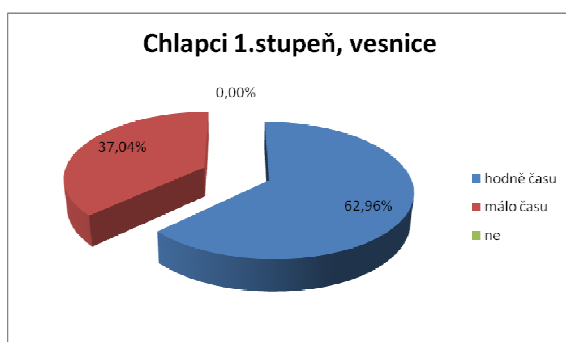
Graf 7.3

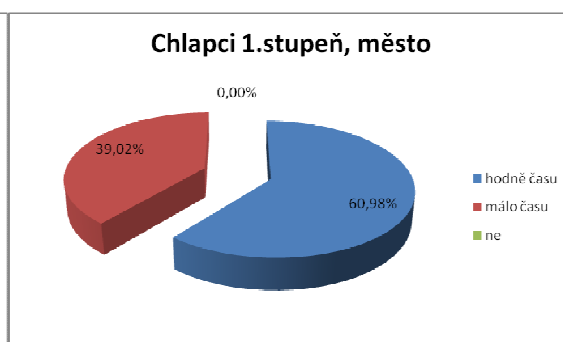
Graf 7.4

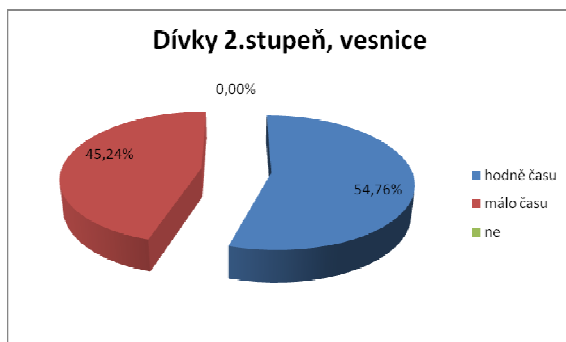
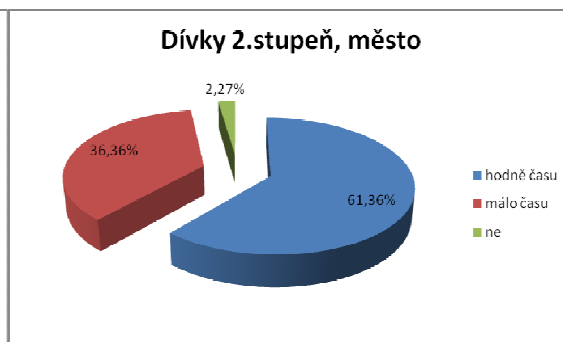
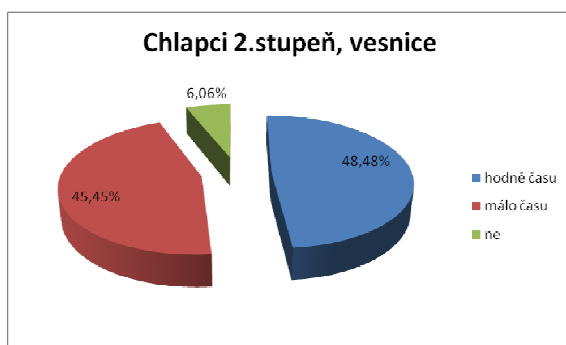
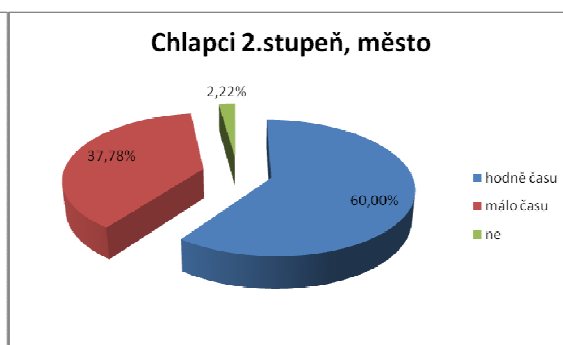

Graf 7.5

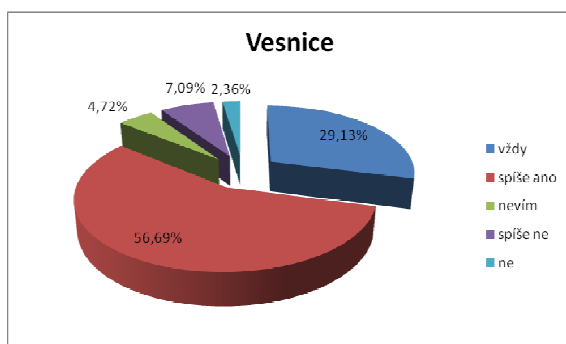
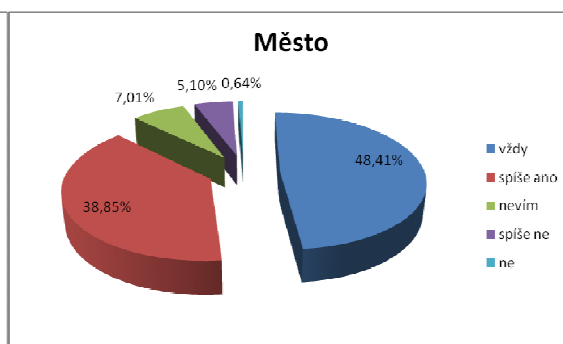
Graf 7.6

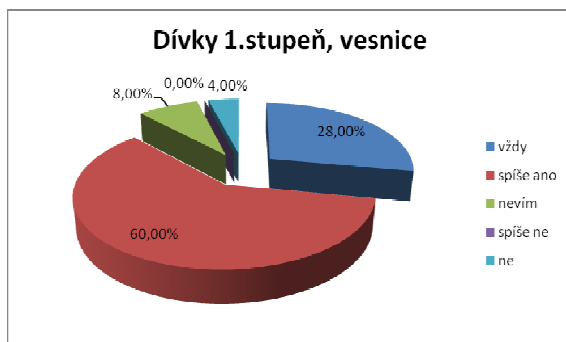
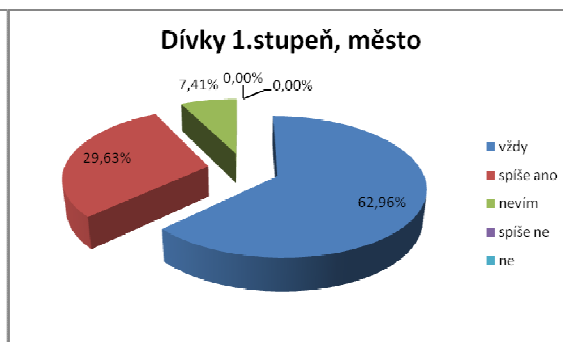
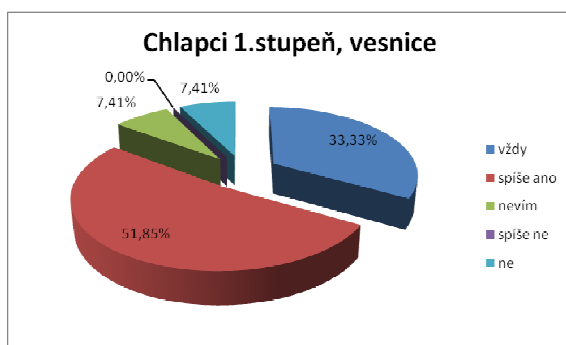
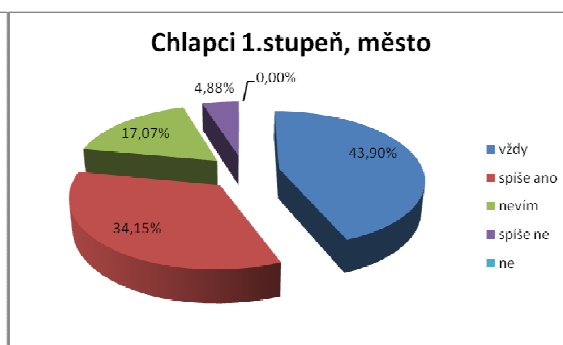
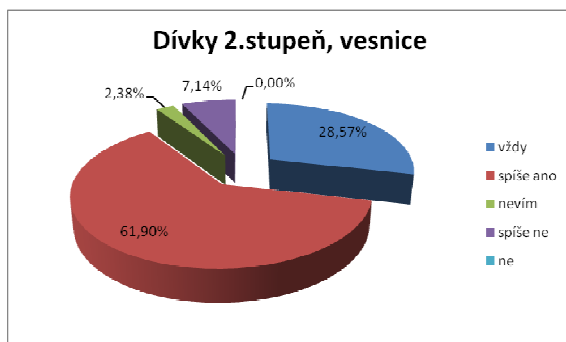
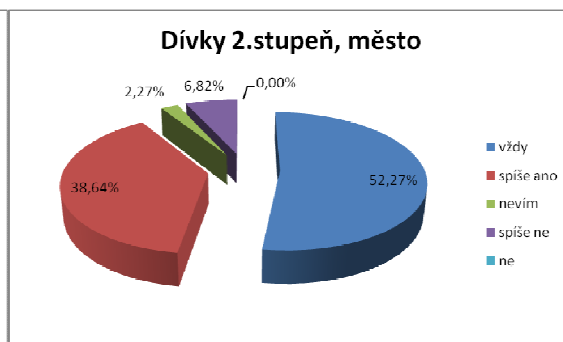
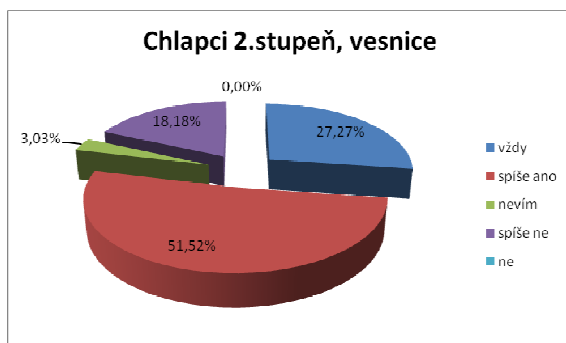
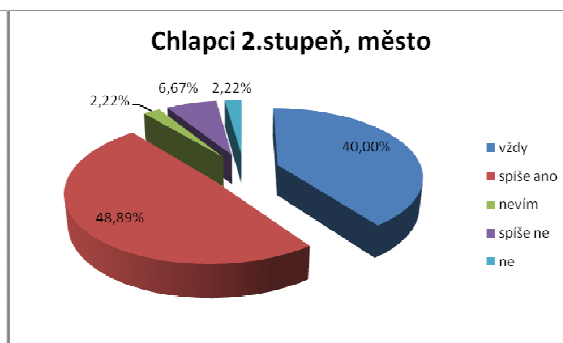
Graf 7.7**Graf 7.8****Graf 7.9****Graf 7.10**

V dílčích grafech též převládá velké procento času stráveného s rodinou. Pouze u starších žáků na vesnici a zvláště u chlapců je poměr mezi hodně času stráveného s rodinou a naopak málo času stráveného s rodinou vyrovnanější.

Otázka č. 8 Podporují Tě rodiče v činnostech, zájmech, které rád/a děláš?

Graf 8.1**Graf 8.2**

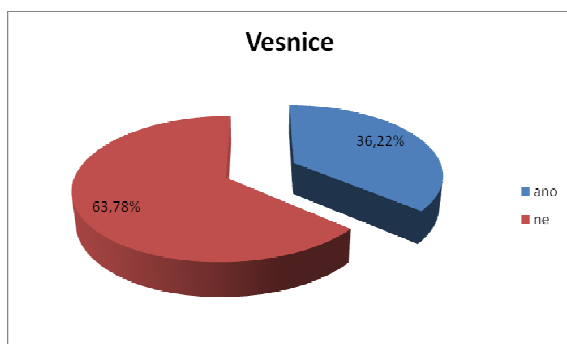
Je vidět, že nejen děti rády tráví volný čas se svými rodiči, ale i spousta si jich myslí, že je rodiče buď vždy nebo z velké části v jejich zájmech a činnostech ve volném čase podporují. Tady se město od vesnice liší tím, že ve městě převládá odpověď vždy, na vesnici tomu je spíše ano, přesto je podpora ze strany rodičů v obou případech veliká.

Graf 8.3**Graf 8.4****Graf 8.5****Graf 8.6****Graf 8.7****Graf 8.8****Graf 8.9****Graf 8.10**

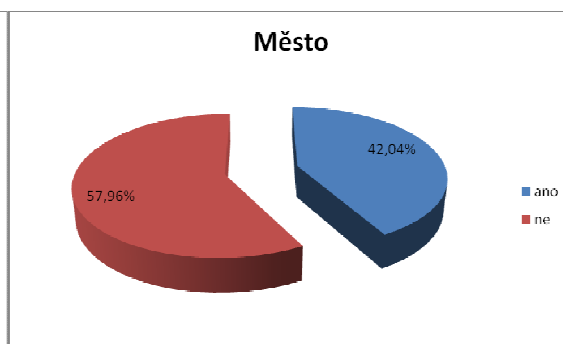
Největší podpory se těší dívky z města, převážně na prvním stupni, kde ani jedna dívka neuvedla spíše ne nebo ne. Častěji se odpověď ne nebo spíše ne objevovala na vesnici, vliv na to může mít horší dostupnost zájmových kroužků na vesnici či ne tak časté dopravní spojení a nezájem či nemohoucnost některých rodičů své dítě odvézt autem.

Otázka č. 9 Navštěvuješ některé z těchto zařízení pro volný čas?

Graf 9.1

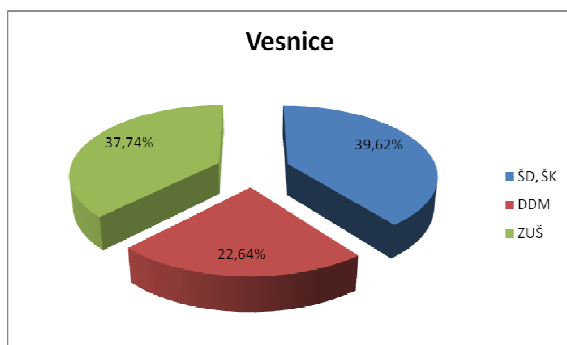

Graf 9.2

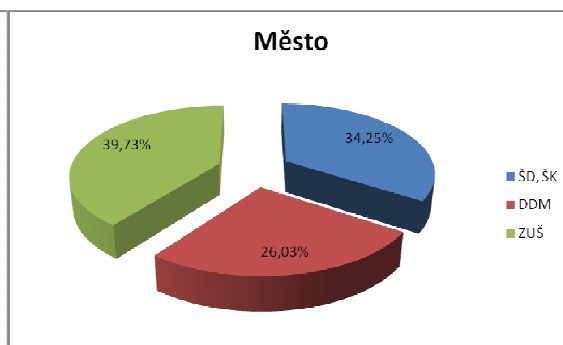

Většina dětí z vesnice nenavštěvuje žádné z níže uvedených zařízení, děti z města se jim i přes lepší možnosti a dostupnost přibližují.

Graf 9.3

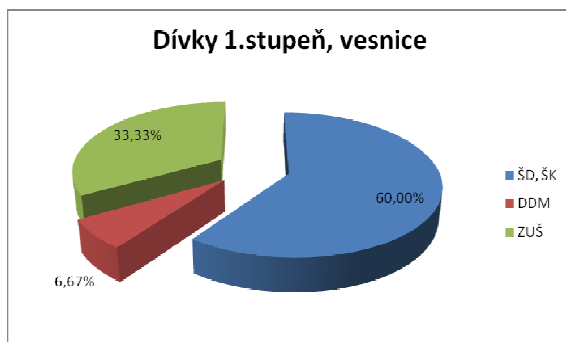

Graf 9.4

Z těch málo dětí, co navštěvují některé zájmové zařízení, je poměr mezi školní družinou či klubem, domem dětí a mládeže a základní uměleckou školou velice vyrovnaný a to jak ve městě, tak na vesnici.

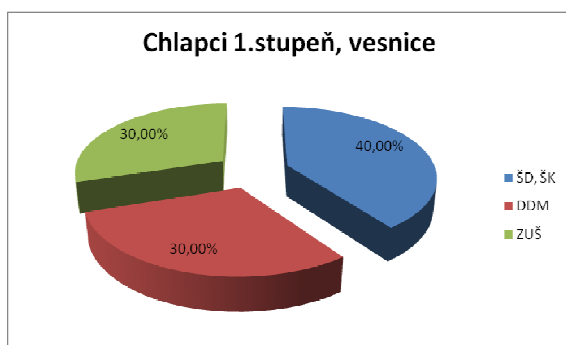
Graf 9.5

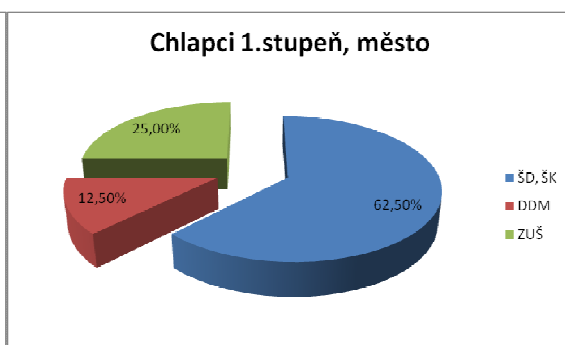
Graf 9.6

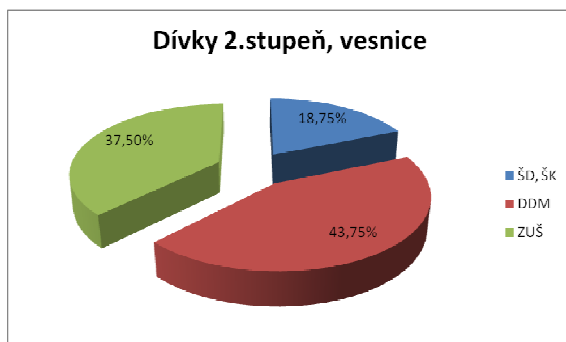
Graf 9.7

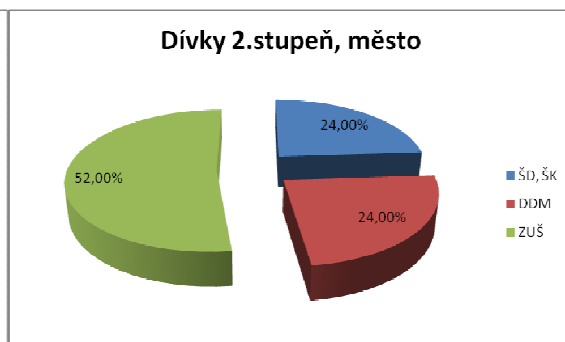
Graf 9.8

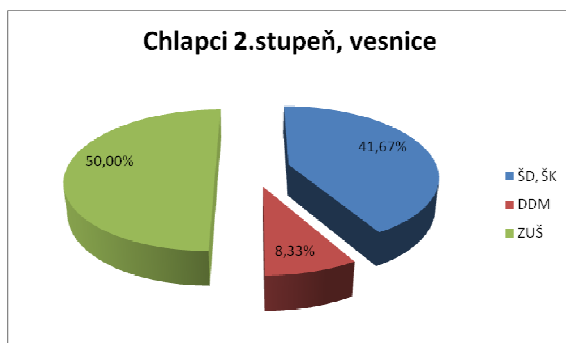
Graf 9.9

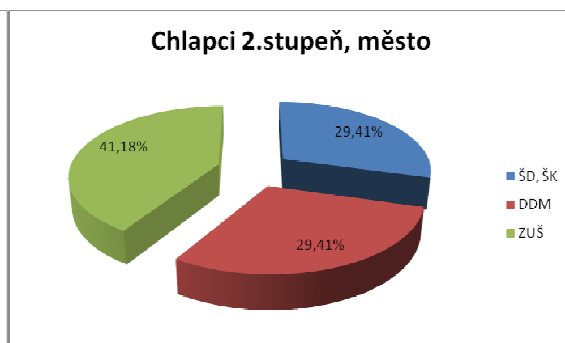
Graf 9.10

Graf 9.11

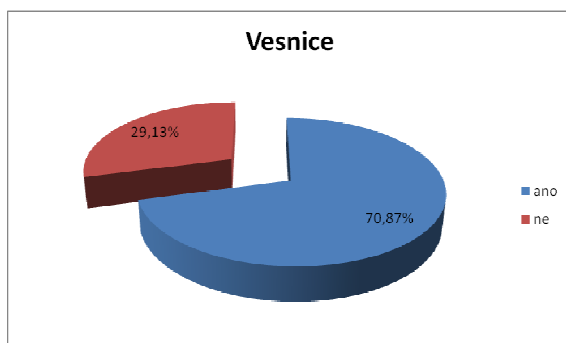
Graf 9.12

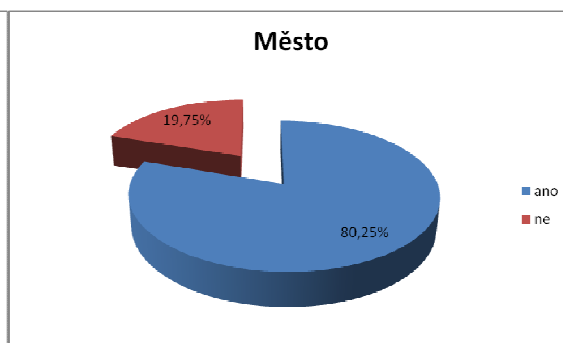
Školní družinu nejvíce navštěvují mladší dívky z vesnice a mladší chlapci z města, do domu dětí a mládeže dochází převážně starší dívky z vesnice a mladší dívky z města. Základní uměleckou školu nejvíce navštěvují starší dívky z města a starší chlapci z vesnice. Odpovědi z dílčích grafů jsou velice rozličné a překvapivé, myslela jsem, že školní družinu budou převážně navštěvovat mladší žáci, což se potvrdilo, ale docházka do domu dětí a mládeže a základní umělecké školy není dána rozdílností města a vesnice.

Otázka č. 10 Chodíš do zájmového kroužku?

Graf 10.1

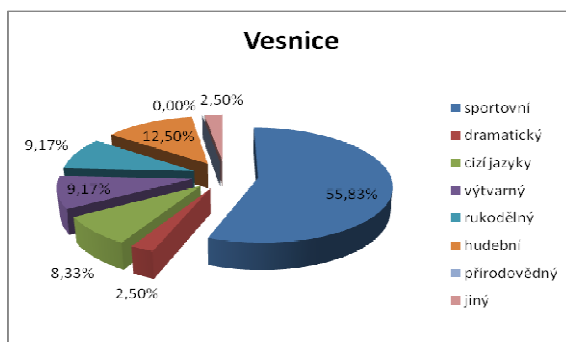

Graf 10.2

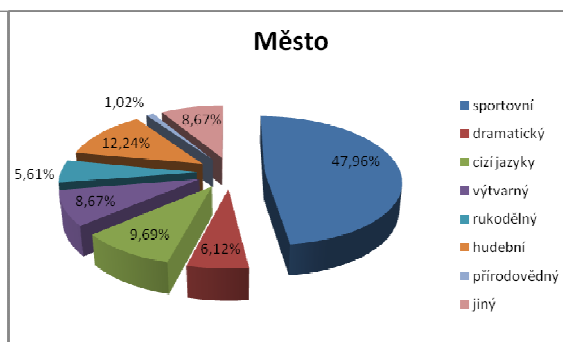

Hodně dětí tráví volný čas svými zájmy, o něco více to je dle grafu ve městě. Je dobré, že mají děti jak z města tak venkova koníčky, kterými vyplňují volné chvíle. V tomto případě se bude zřejmě jednat o zájmové kroužky organizované školou nebo samostatné oddíly, neboť DDM a ZUŠ nenavštěvuje velké množství dětí.

Graf 10.3

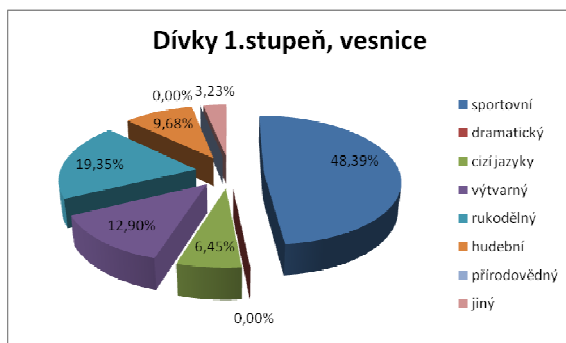
Graf 10.4

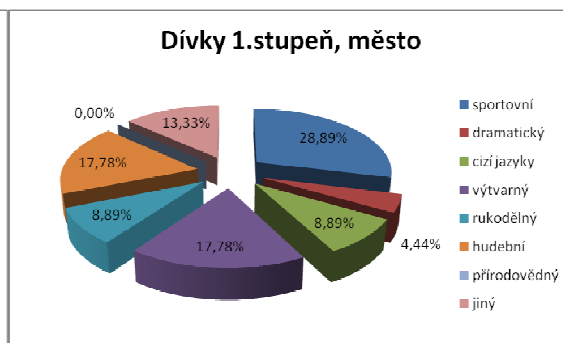
Jak na vesnici, tak ve městě se děti nejvíce věnují sportu, na druhém místě pak hudebnímu kroužku. Nejméně frekventovaným byl přírodovědný kroužek, z vesnice ho

dokonce nikdo nezaškrtnul, možná je nízká nabídka tohoto zájmového útvaru. Pod jiným zájmovým kroužkem uváděli některé děti kroužek počítačů.

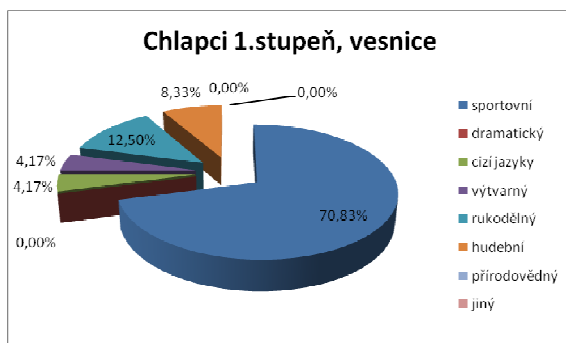
Graf 10.5

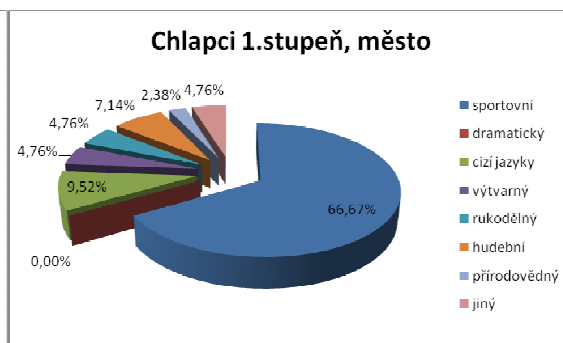
Graf 10.6

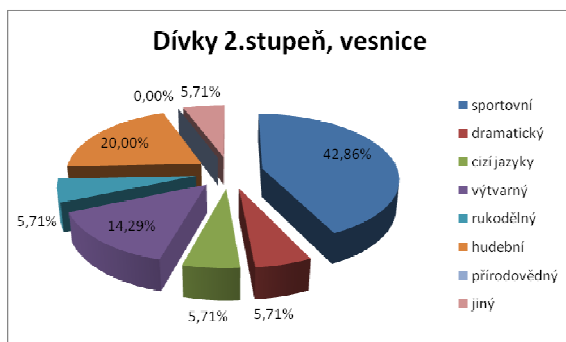
Graf 10.7

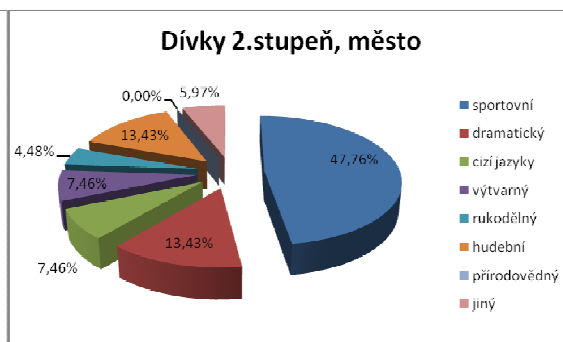
Graf 10.8

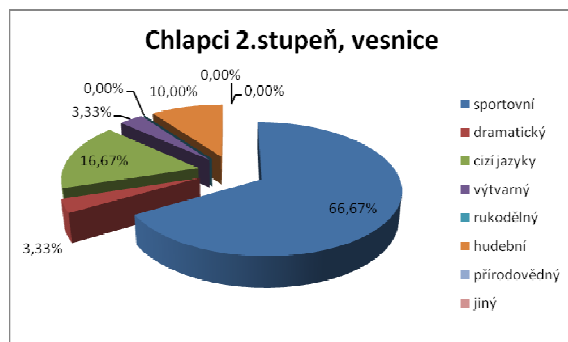
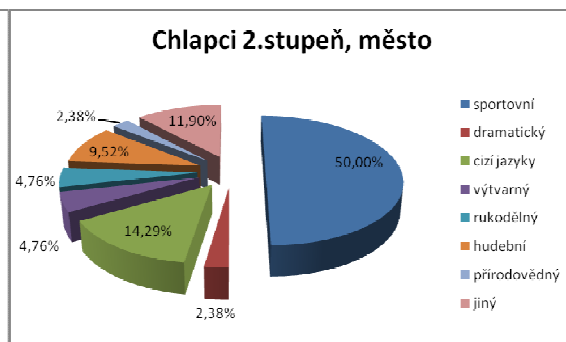

Graf 10.9

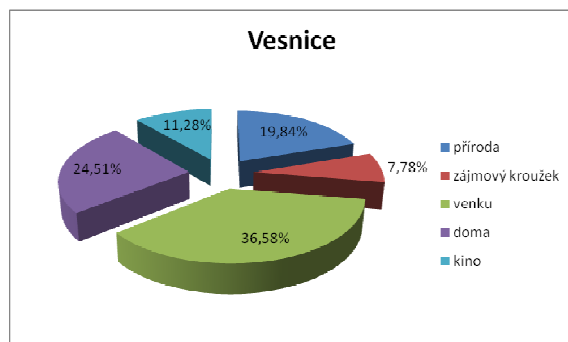
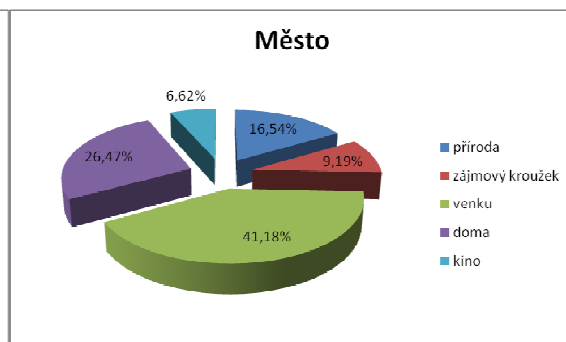
Graf 10.10

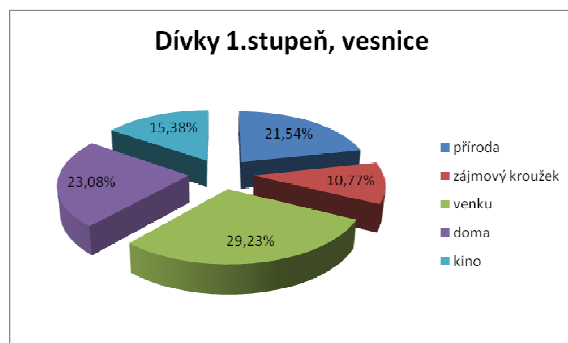
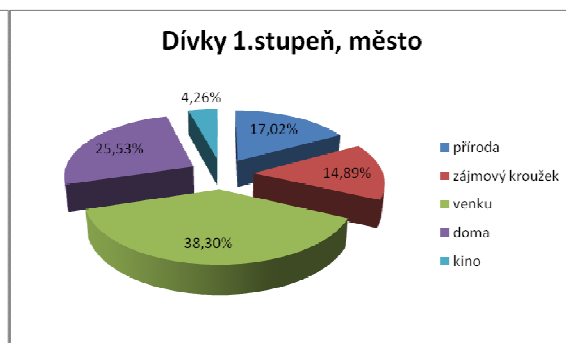
Graf 10.11**Graf 10.12**

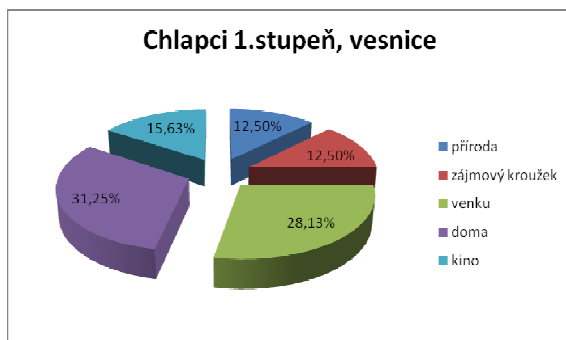
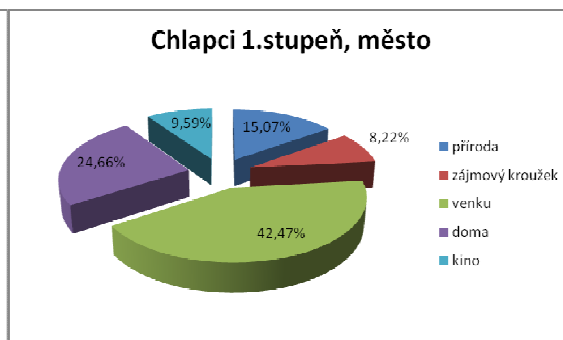
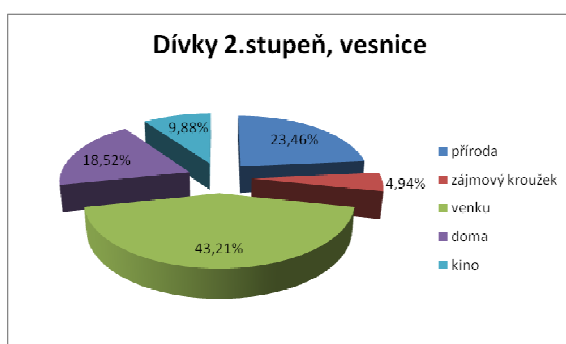
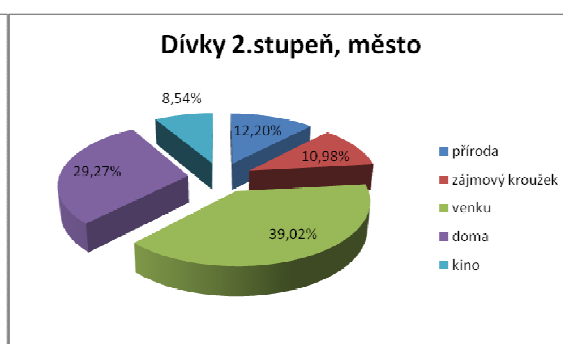
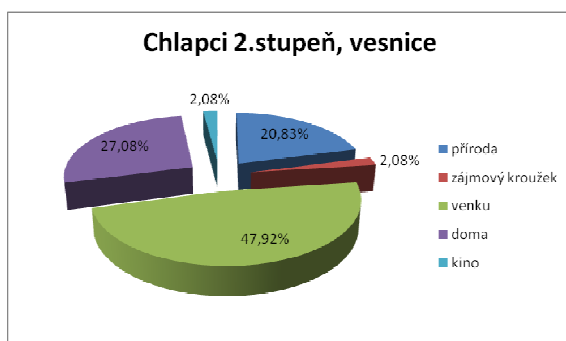
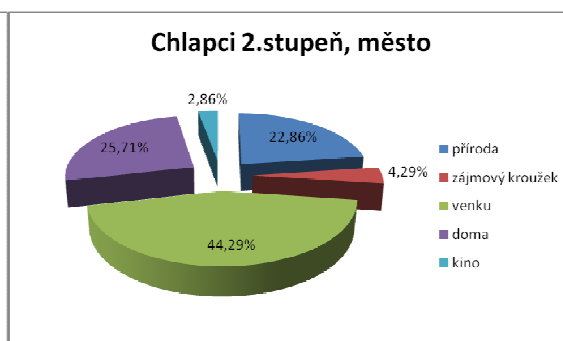
Sportovním aktivitám se věnují ve velké míře chlapci, i u dívek tato aktivita převládá, ovšem je doplněna o výtvarný kroužek, rukodělný a hudební kroužek.

Otázka č. 11 Kde rád/a trávíš volný čas?

Graf 11.1**Graf 11.2**

Téměř shodné grafy ukazují, že nejraději děti tráví volný čas kdekoli venku, na hřišti, ulici, náměstí. Na druhém místě to je domácí prostředí. Ačkoli velké procento dětí tráví svůj čas v zájmovém kroužku, není to dle grafu jejich nejoblíbenější místo.

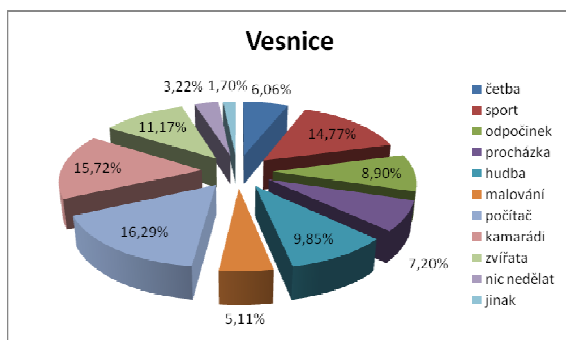
Graf 11.3**Graf 11.4**

Graf 11.5**Graf 11.6****Graf 11.7****Graf 11.8****Graf 11.9****Graf 11.10**

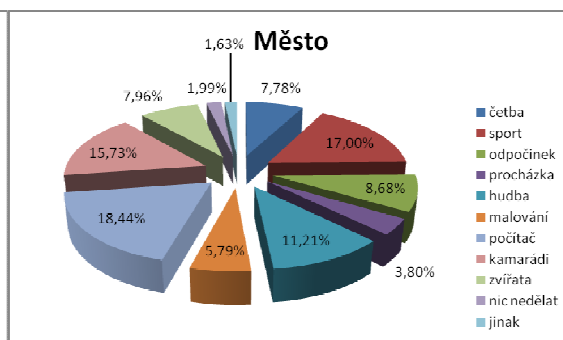
Nejvíce času venku tráví rádi starší chlapci z vesnice, ostatně jako téměř všechny ostatní děti, kromě grafu č. 11.5, kde u mladších chlapců z vesnice, převládá touha trávit svůj volný čas v domácím prostředí. O druhé a třetí místo se dělí právě to domácí prostředí a příroda.

Otázka č. 12 Jakým způsobem trávíš rád/a volný čas?

Graf 12.1

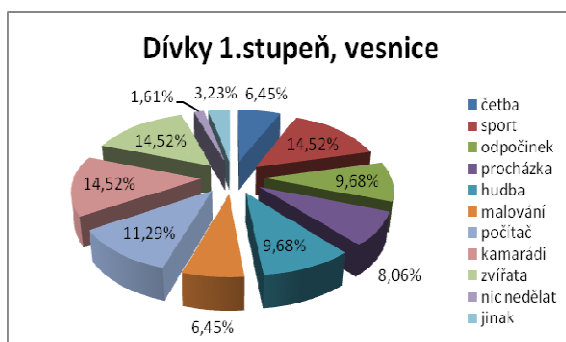

Graf 12.2

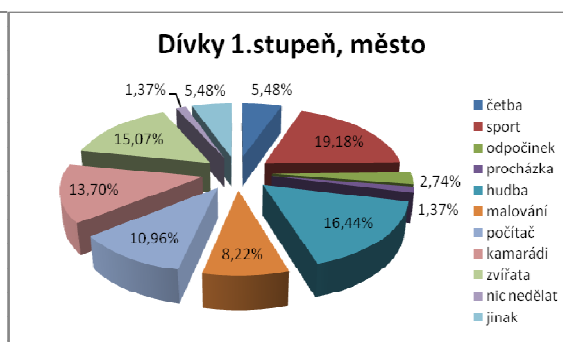

Na otázku jakými zájmy tráví děti rády svůj volný čas, se mi dostalo dle předpokládaných odpovědí, na prvním místě se umístil počítač a televize a to jak ve městě, tak na venkově, druhé místo ve městě zaujmul sport a na vesnici kamarádi, třetí místo ve městě obsadili kamarádi a na vesnici sport. Zájmy dětí z města i venkova jsou obdobné.

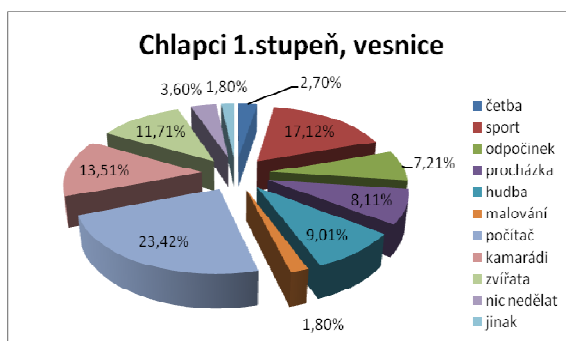
Graf 12.3

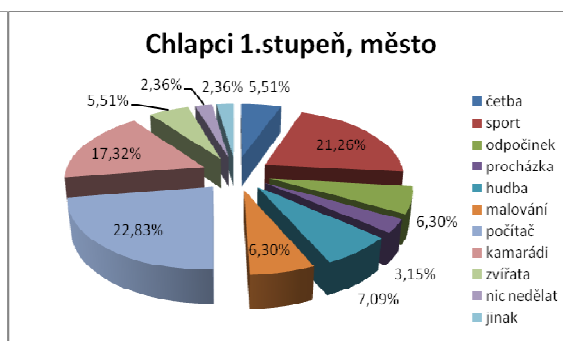
Graf 12.4

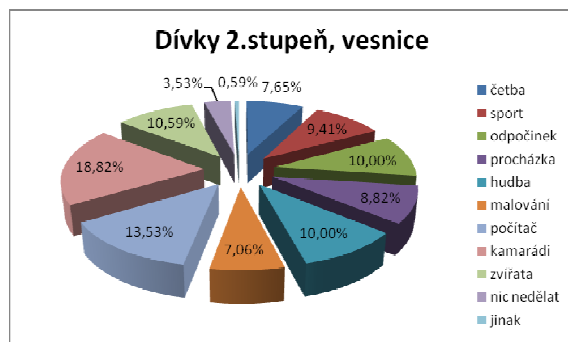
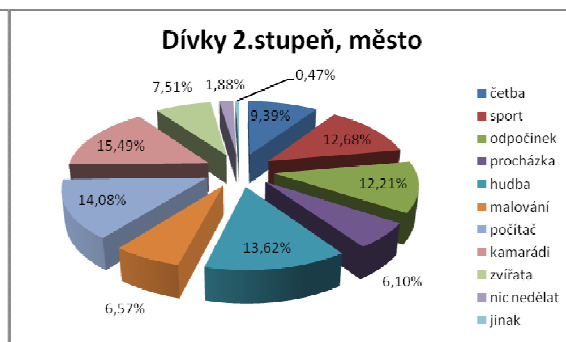
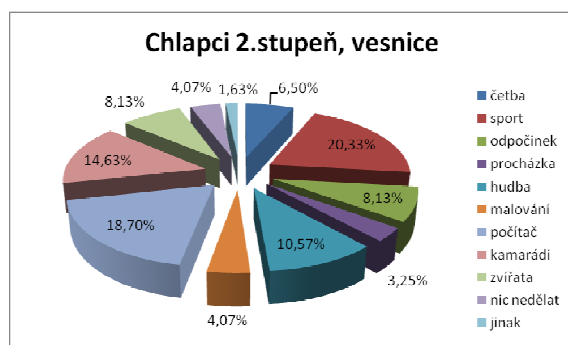
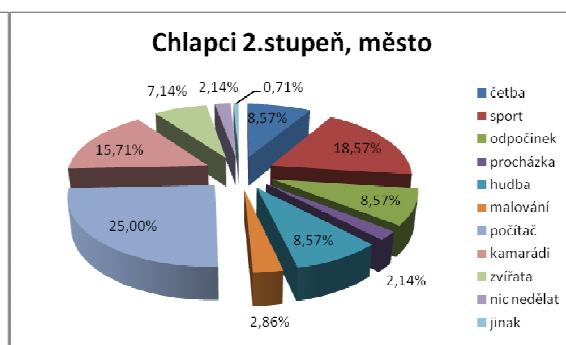

Graf 12.5

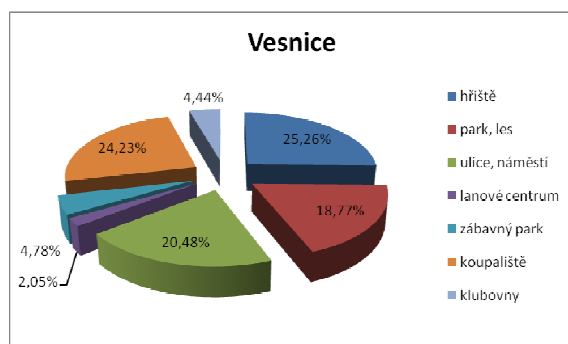
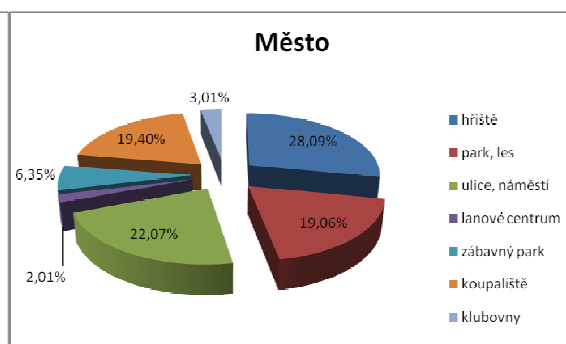
Graf 12.6

Graf 12.7**Graf 12.8****Graf 12.9****Graf 12.10**

Nejvíce času u počítačů a televize stráví chlapci, první místo v tomto patří právě starším chlapcům z města. Na svých kamarádkách lpí starší dívky z vesnice a sportu se nejvíce věnují mladší chlapci z města. Hudbou tráví rády volný čas mladší dívky z města.

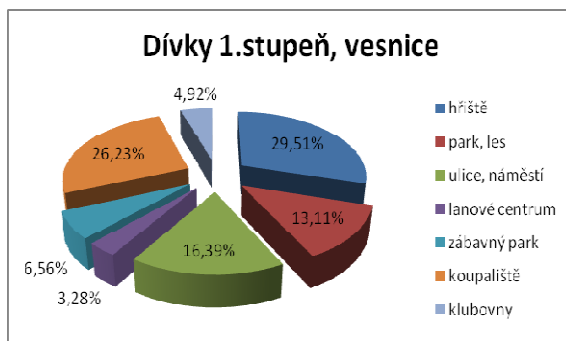
Otázka č. 13 Jaké prostory využíváš k trávení volného času?

Graf 13.1**Graf 13.2**

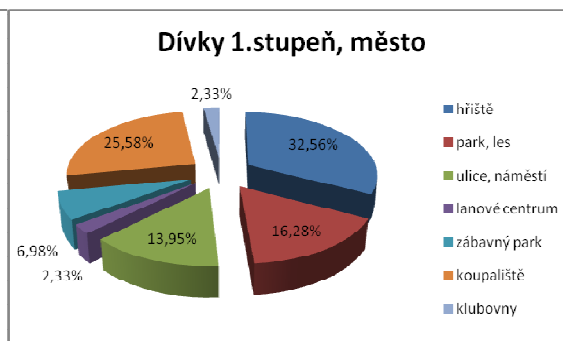
Nejčastěji děti využívají k trávení volného času hřiště, park, ulici a koupaliště. Obě skupiny dětí jak z vesnice, tak z města se shodují na prvním místě a to na hřišti, u městských dětí je na druhém místě ulice a náměstí, kdežto u vesnických koupaliště, vzhledem k lepším možnostem přírodního koupání. Je samozřejmé, že v lanových

centrech a zábavních parcích nebudou děti trávit volný čas tak často, ale škoda, že děti nenavštěvují klubovny, zřejmě nejsou pro to prostory, což je velká škoda, v klubovnách se dá trávit volný čas i za špatného počasí, což je na hřišti, ulici, parku i koupališti horší.

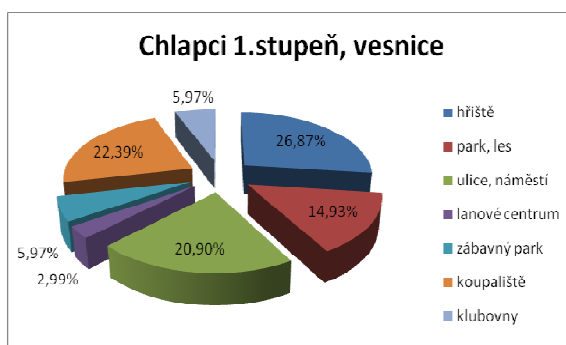
Graf 13.3

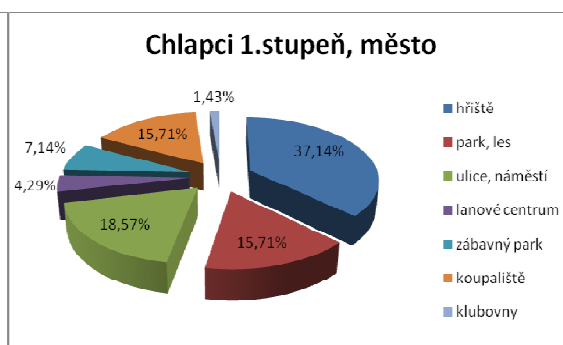
Graf 13.4

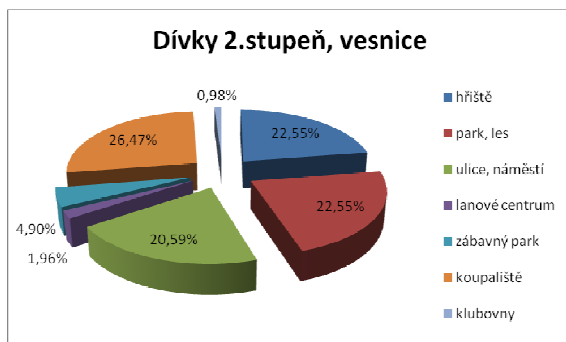
Graf 13.5

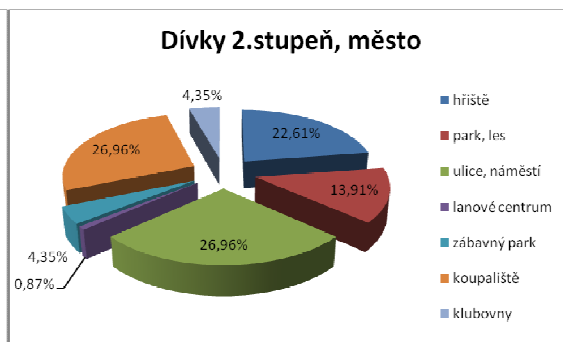
Graf 13.6

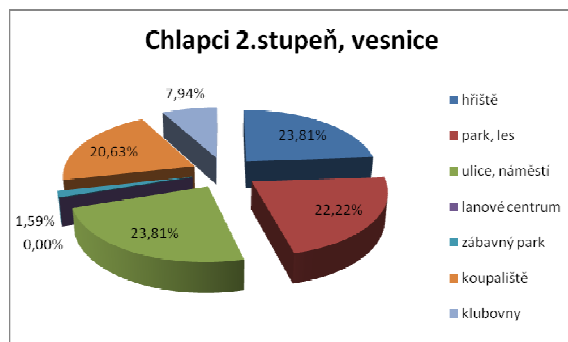
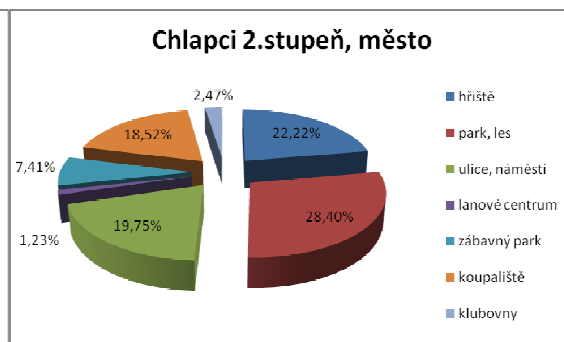

Graf 13.7

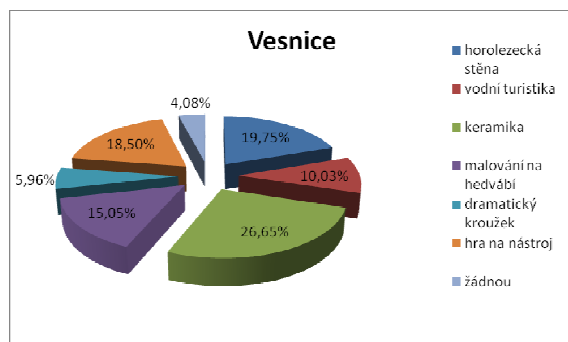
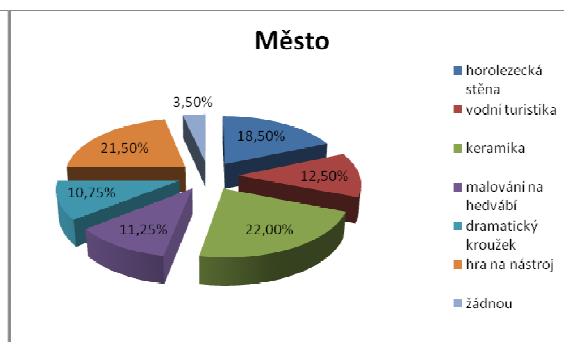
Graf 13.8

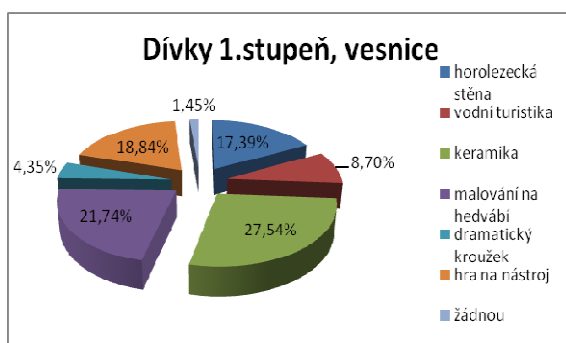
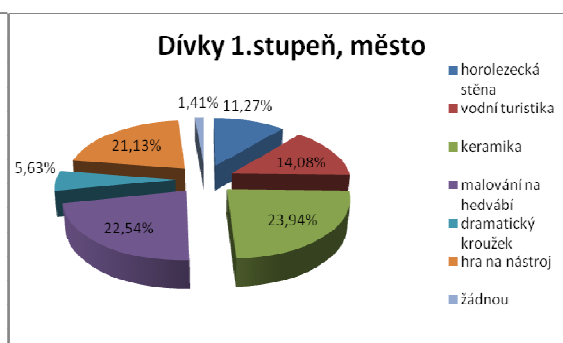
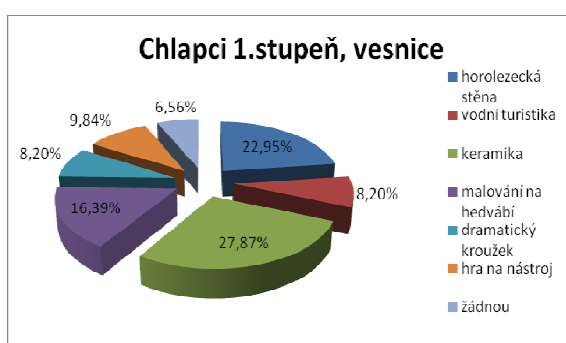
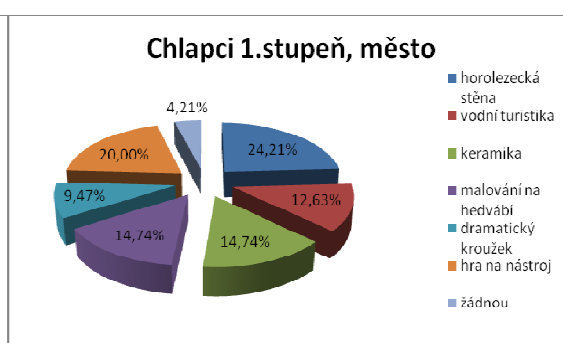
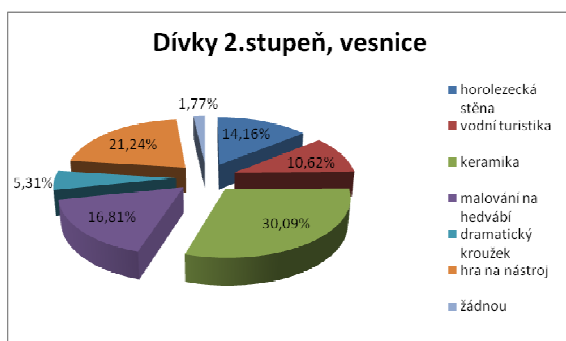
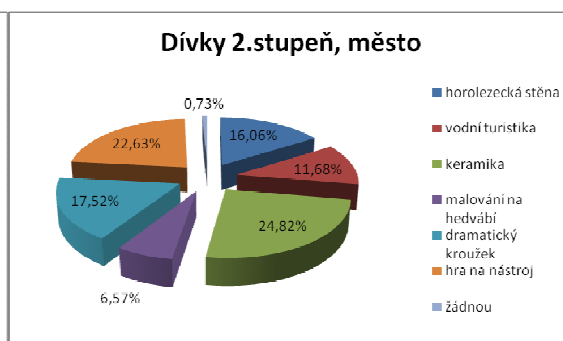
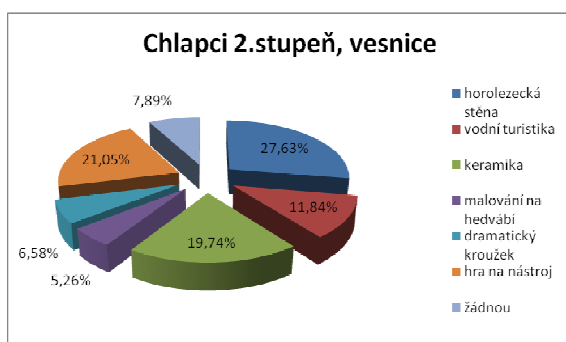
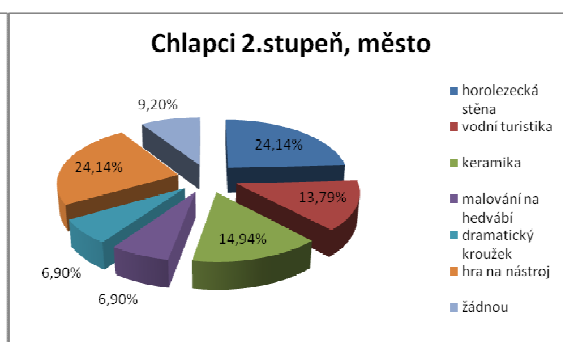
Graf 13.9**Graf 13.10**

I tyto grafy jsou rozděleny přibližně na čtvrtiny do výše uvedených čtyř skupin – ulice, hřiště, park, koupaliště. Z toho mladší žáci na vesnici i ve městě preferují více hřiště. Prostředí, ve kterém se pohybují venkovské děti, se příliš neliší od prostředí městských dětí.

Otázka č. 14 Jakou z těchto činností jsi měl příležitost vyzkoušet?

Graf 14.1**Graf 14.2**

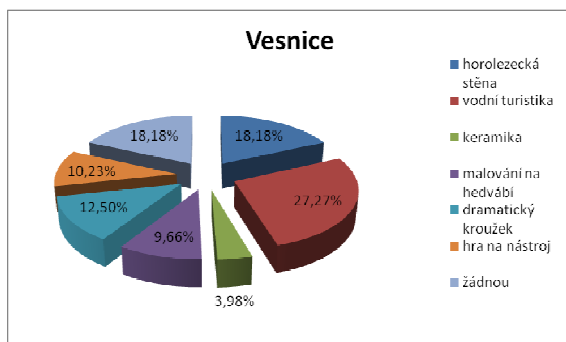
Nejčastěji se podle grafu děti setkaly s keramikou, keramická dílna s pecí jsou v dnešní době častou výbavou základních škol. Téměř pětina dětí vyzkoušela horolezeckou stěnu a hru na nástroj. Nejméně se setkaly s dramatickým kroužkem a jen nízké procento dětí se nesetkala s žádným druhem výše uvedených činností.

Graf 14.3**Graf 14.4****Graf 14.5****Graf 14.6****Graf 14.7****Graf 14.8****Graf 14.9****Graf 14.10**

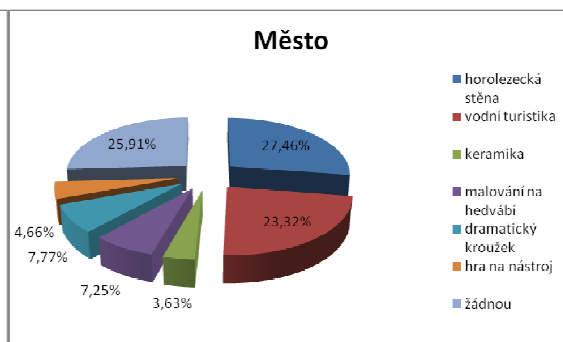
Podle jednotlivých grafů se nejčastěji setkávají s keramikou starší žákyně na vesnici. Horolezeckou stěnu vyzkoušelo více chlapců, ale zároveň chlapci oproti dívkám uvádějí častěji, že se s žádnou činností nesetkali.

Otázka č. 15 Jakou z těchto činností jsi nikdy nedělal a chtěl bys ji vyzkoušet?

Graf 15.1

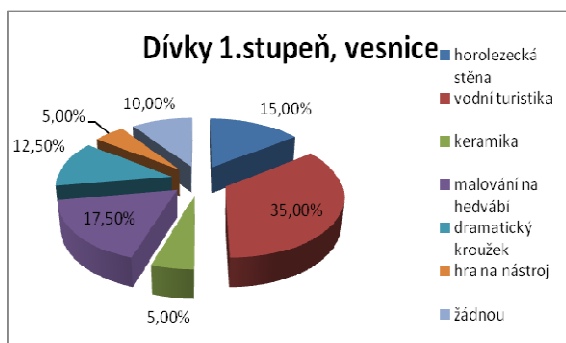

Graf 15.2

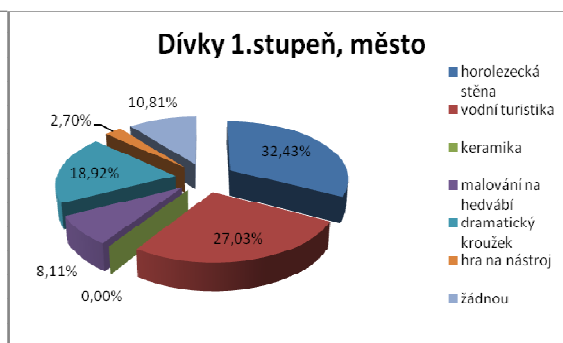

Z velké části by chtěly děti z města vyzkoušet horolezeckou stěnu nebo vodní turistiku, sice se také často objevovala odpověď žádnou, ale po dalším studování dotazníku vyplynulo, že již dané činnosti ve velké míře vyzkoušely.

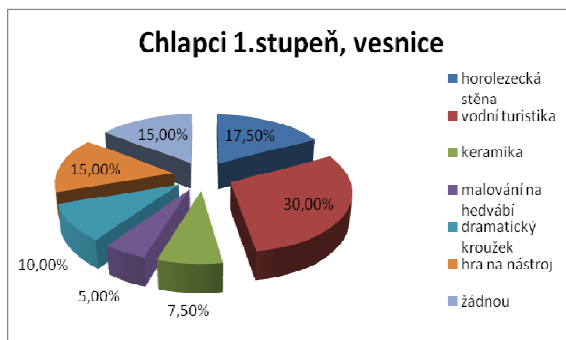
Graf 15.3

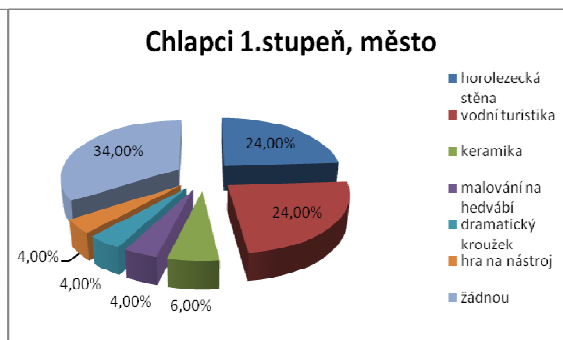
Graf 15.4

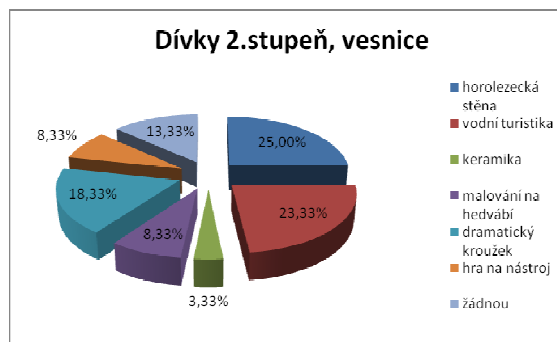
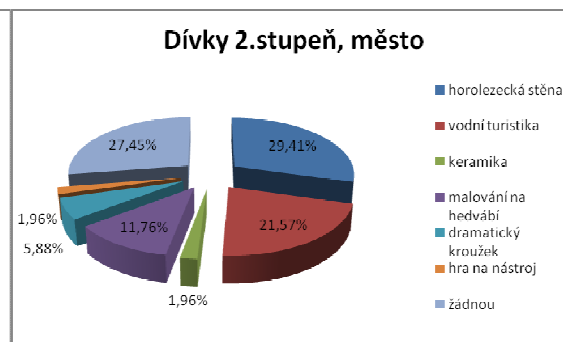
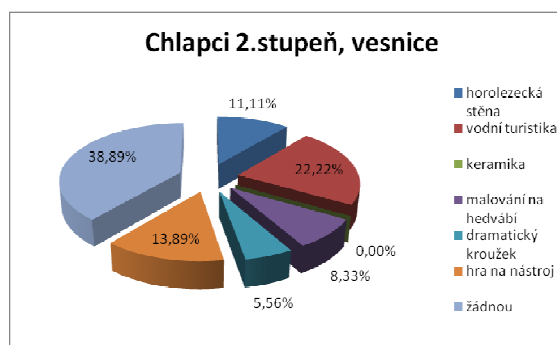
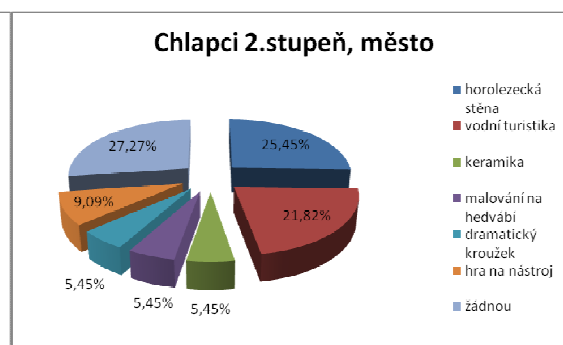

Graf 15.5

Graf 15.6

Graf 15.7**Graf 15.8****Graf 15.9****Graf 15.10**

Nejvíce si přejí setkat se s horolezeckou stěnou dívky z města, o vodní turistiku pak mají zájem mladší žáci z vesnice. O keramiku není zájem z důvodu, že z předešlých grafů č. 14 vyplývá, že kroužek keramiky již velká část dětí vyzkoušela. Ovšem není ani velký zájem o dramatický kroužek, který dle grafu č. 14 nebyl dětmi vyzkoušen.

5.7 Vyhodnocení hypotéz

- 1) Předpokládám, že děti z města tráví svůj volný čas více zájmovými aktivitami než děti z venkova.**

Tato hypotéza se potvrdila.

Jednak pro děti z města znamená převážně pojem volný čas, čas strávený svými individuálními zájmy, koníčky. Děti z města navštěvují také více zájmové kroužky než děti z venkova, což může být dáno větším výběrem zájmových činností a možnostmi, které město nabízí. Městské děti chodí více do volnočasových zařízení. Je zřejmé, že děti z města nemají po skončení vyučování takovou možnost krátkit svůj čas v přírodě, proto navštěvují zájmové útvary. Ve městě je také větší nabídka zařízení, která jsou určena pro využití volného času.

2) Předpokládám, že mají děti z města více volného času než děti z venkova.

Tato hypotéza se potvrdila i nepotvrdila.

Potvrdila se v bodě, že větší procento dětí z města uvádí oproti dětem z vesnice více jak 5 hodin volného času denně.

Pokud se sečtou procenta dvou nejvyšších hodnot (denně mám 4 až 5 hodin volného času, denně mám více jak 5 hodin volného času), hypotéza se nepotvrdila, neboť dětí z vesnice, jež uvádí tyto hodnoty, je více.

3) Předpokládám, že většina dětí tráví nejraději svůj volný čas s kamarády.

Tato hypotéza se potvrdila.

Nadpoloviční procento dětí z vesnice i města tráví rádo svůj volný čas s kamarády. Tuto hypotézu potvrzují i činnosti, které děti baví. Hodně dětí odpovědělo, že si s kamarády rády povídají.

4) Předpokládám, že děti z venkova tráví více času v lese, přírodě a děti z města doma či v zájmovém kroužku.

Tato hypotéza se potvrdila.

Děti z venkova tráví více času v přírodě, na koupališti. Co se týče zájmu, baví je více procházky než děti městské, důležitou roli hraje na vesnici blízkost a dostupnost tohoto prostředí.

Děti z města tráví více času zájmovými kroužky i v domácím prostředí, než děti vesnické, ovšem není ten rozdíl tak markantní.

5) Předpokládám, že velký zájem je věnován

- a. sportu**
- b. počítačům, televizi**
- c. kamarádům**

Tyto hypotézy se potvrdily.

Dle předpokladu jeví děti velký zájem o všechny tři činnosti, všechny se umístily na prvních třech místech, jak u dětí z vesnice, tak u dětí z města. Úplně na prvním místě u všech dětí si stojí počítač a televize.

6) Předpokládám, že děti z města měli více příležitostí vyzkoušet různé aktivity jako horolezecká stěna, dramatický kroužek, hra na nástroj,...

Tato hypotéza se nepotvrdila.

Překvapilo mě, kolik dětí z vesnice mělo možnost někdy vyzkoušet horolezeckou stěnu nebo hru na nástroj, očekávala jsem, že u dětí z vesnic bude převažovat odpověď, že žádnou z těchto činností nevyzkoušely, případně, že se bude jednat o keramiku, ta samozřejmě převažuje, ale například horolezecká stěna, vodní turistika, hra na nástroj, dramatický kroužek nebo malování na hedvábí je na podobné úrovni jako u dětí z města.

6 Závěr

Bakalářská práce byla zaměřena na volnočasové aktivity dětí z města a venkova a na rozdíly, které se v těchto různých prostředích vyskytují.

Jisté rozdíly jsem mezi městem a venkovem našla, ovšem nejsou tolik výrazné. Velice mě překvapilo, že děti z města tráví svůj čas podobně jako děti z venkova, možným vysvětlením je dobrá dostupnost dopravy ve vesnici, kde jsem prováděla průzkum.

Rozdílnost jsem našla v zájmech. Děti z města se více věnují zájmům a mají méně času se nudit, pro více dětí z venkova znamená volný čas nuda. Do zájmových kroužků chodí také větší procento dětí z města.

Dalším drobným rozdílem byla podpora rodičů v zájmech, většina dětí z města uvádí, že je rodiče podporují vždy, u dětí z vesnice převažovala odpověď spíše ano.

Děti z vesnice se věnují o něco více sportu oproti dětem z města.

Výsledky bakalářské práce mi přinesly zajímavé informace o volném čase dětí, případně mi potvrdily mé domněnky.

Použitá literatura

ČÁP, J. *Psychologie výchovy a vyučování*. Praha: Univerzita Karlova, Karolinum, 1997. 416 s. ISBN 80-7066-534-3

HÁJEK, B. *Nástin metodiky vedení zájmové činnosti*. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2007. 65 s. ISBN 978-80-7290-265-1

HÁJEK, B., HOFBAUER, B., PÁVKOVÁ, J. *Pedagogické ovlivňování volného času. Současné trendy*. 1. vyd. Praha: Portál, 2008. 240 s. ISBN 978-80-7367-473-1

HOFBAUER, B. *Děti, mládež a volný čas*. 1. vyd. Praha: Portál, 2004. 176 s. ISBN 80-7178-927-5

PÁVKOVÁ, J. a kol. *Pedagogika volného času*. 4. vyd. Praha: Portál, 2008. 224 s. ISBN 978-80-7367-423-6

PRŮCHA, J. *Přehled pedagogiky*. 1. vyd. Praha: Portál, 2000. 272 s. ISBN 80-7178-399-4

PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. 1. vyd. Praha: Portál, 1995. 296 s. ISBN 80-7178-029-4

VORLÍČEK, CH. *Úvod do pedagogiky*. 1. vyd. Jinočany: H&H, 2000. 176 s. ISBN 80-86022-79-X

Dotazník

Vážení žáci,

žádám Vás o vyplnění dotazníku, který je zaměřen na aktivity ve volném čase. Dotazník je anonymní a poslouží pro účely vypracování bakalářské práce.

Předem děkuji za Vaši spolupráci.

zaškrtni jednu nebo více odpovědí:

1. pohlaví: chlapec ☐ dívka ☐

2. třída: 1. až 5. třída ☐ 6. až 9. třída ☐

3. bydlím: na vesnici ☐ ve městě ☐

4. Co pro Tebe znamená pojem volný čas?

a) čas, kdy odpočívám, relaxuji ☐

b) čas, který využívám pro své zájmy (sport, hudba, kreslení,...) ☐

c) čas, kdy se nudím, nevím, co dělat ☐

d) čas, kdy si dělám, co chci ☐

e) něco jiného ☐ prosím, napiš, co _____

5. Jak hodně máš volného času?

a) nemám žádný volný čas ☐

b) přibližně 1 hodinu denně ☐

c) okolo 2 až 3 hodiny denně ☐

d) okolo 4 až 5 hodin denně ☐

e) více jak 5 hodin denně ☐

6. S kým nejraději trávíš svůj volný čas?

a) s kamarády ☐

b) s rodinou ☐

c) sám ☐

7. Trávíš s rodinou hodně volného času?

a) ano, hodně času ☐

b) jen málo času ☐

c) ne ☐

8. Podporují Tě rodiče v činnostech, zájmech, které rád/a děláš?

a) vždy ☐

b) spíše ano ☐

c) nevím ☐

d) spíše ne ☐

e) nepodporují mě ☐

9. Navštěvuješ některé z těchto zařízení pro volný čas?

a) školní družina, školní klub ☐

b) dům dětí a mládeže ☐

c) základní umělecká škola ☐

10. Chodíš do zájmového kroužku?

- a) ne ☐
- b) ano ☐ jakého?
sportovní ☐	výtvarný ☐	hudební ☐
dramatický ☐	rukodělný ☐	přírodovědný ☐
cizí jazyky ☐	jiný ☐	

11. Kde rád/a trávíš volný čas?

- a) v přírodě (les, hory,...) ☐ b) v zájmovém kroužku ☐
- c) kdekoli venku (hřiště, ulice,...) ☐ d) doma ☐
- e) v kině, divadle ☐

12. Jakým způsobem trávíš rád/a volný čas?

- a) četba ☐ b) sport ☐ c) odpočinek ☐
- d) procházky ☐ e) hudba ☐ f) malování ☐
- g) počítač, televize ☐ h) bavit se s kamarády ☐ i) péče o zvířata ☐
- j) nic nedělat ☐ k) jinak ☐ napiš, jak? _____

13. Jaké prostory využíváš k trávení volného času?

- a) hřiště ☐ b) park, les ☐ c) ulice, náměstí ☐
- d) lanové centrum ☐ e) zábavný park ☐ f) koupaliště ☐
- g) klubovny ☐

14. Jakou z těchto činností jsi měl příležitost vyzkoušet?

- a) horolezecká stěna ☐ b) vodní turistika ☐
- c) práce s keramikou ☐ d) malování na hedvábí ☐
- e) dramatický kroužek ☐ f) hra na nástroj ☐
- g) žádnou ☐

15. Jakou z těchto činností jsi nikdy nedělal a chtěl bys ji vyzkoušet?

- a) horolezecká stěna ☐ b) vodní turistika ☐
- c) práce s keramikou ☐ d) malování na hedvábí ☐
- e) dramatický kroužek ☐ f) hra na nástroj ☐
- g) žádnou ☐